

”Varhaista tukea limittäin lomittain”

Sosiaalihuoltolain uudistuksen tuomat muutokset varhaisen tuen työhön ja perhepalveluihin Laukaan kunnassa

Jenna Brander, Meri Pokkinen & Tea Tikkanen

Opinnäytetyö

Maaliskuu 2016

Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala

Sosionomi (AMK), Sosiaalialan koulutusohjelma

Tekijä(t) Brander, Jenna Pokkinen, Meri Tikkanen, Tea	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Maaliskuu 2016
	Sivumäärä 75	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi "Varhaista tukea limittäin lomittain" - Sosiaalihuoltolain uudistuksen tuomat muutokset varhaisen tuen työhön ja perhepalveluihin Laukaan kunnassa		
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) Sanna Häkkinen, Taja Kiiskilä		
Toimeksiantaja(t) Laukaan kunta		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Uudistettu sosiaalihuoltolaki 1301/2014 tuli voimaan ja sovellettavaksi 1.4.2015 alkaen. Lain yhtenä tavoitteena on siirtää sosiaalihuollon painopistettä korjaavista toimista hyvinvoinnin edistämiseen ja varhaiseen tukeen. Kotipalvelua koskeva säännös on velvoittanut kuntia järjestämään kotipalvelua ilman lastensuojelun asiakkuutta jo 1.1.2015 alkaen.</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli saada tietoa muutoksista, joita uudistunut sosiaalihuoltolaki on tuonut Laukaan kunnan varhaisen tuen perhepalveluihin sekä työntekijöiden työhön. Opinnäytetyön tavoitteena oli, että Laukaan kunta ja sosiaalipalvelut voivat hyödyntää tutkimuksen tuloksia esimerkiksi varhaisen tuen perhepalveluiden ja työn kehittämässä.</p> <p>Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena. Toteutimme opinnäytetyön aineiston keruun kaksivaiheisena. Ensin teimme teemahaastattelun Laukaan kunnan sosiaalityön johtajalle, jolta saimme tietoa Laukaan kunnan palvelurakenteesta. Haastattelua hyödyntämällä teimme sähköisen Webropol kyselyn Laukaan kunnan sosiaalitoimessa lapsiperheiden kanssa työskenteleville työntekijöille. Kysely lähetettiin yhteensä 16 työntekijälle ja vastauksia tuli 10. Tutkimusaineisto analysoitiin teemoittelun ja tyypittelyn avulla.</p> <p>Tutkimuksemme perusteella voi todeta, että sosiaalihuoltolain uudistuksella on ollut vaikutusta varhaisen tuen työhön ja perhepalveluihin Laukaan kunnassa. Lakiuudistuksen koettiin vaikuttaneen erityisesti työnkuvaan ja työn kuormittavuuteen. Perhepalveluiden saatavuuden koettiin parantuneen. Työntekijät toivat esille monia konkreettisia työhön ja palveluihin liittyviä kehittämissuhteita. Tutkimuksessa nousi esiin, että varhaisen tuen työn ja palveluiden osalta eletään vielä muutosvaihetta.</p>		
Avainsanat (asiasanat) sosiaalihuoltolaki, varhainen tuki, perhepalvelut		
Muut tiedot		

Author(s) Brander, Jenna Pokkinen, Meri Tikkanen, Tea	Type of publication Bachelor's thesis	Date March 2016 Language of publication: Finnish
	Number of pages 75	Permission for web publication: x
Title of publication "Early intervention side by side" – The changes brought by the reform of the Social Welfare Act in early intervention work and family services in the municipality of Laukaa		
Degree programme Degree programme in Social Services		
Tutor(s) Sanna Häkkinen, Taja Kiiskilä		
Assigned by The municipality of Laukaa		
Abstract <p>The reform of the Social Welfare Act 1301/2014 became valid and applicable since the 1st of April, 2015. One of the main targets of the law is to transfer the focus of social welfare from corrective actions to the promotion of well-being and early intervention. The regulation concerning home services has obliged municipalities to organize home services also for those who are not clients of child welfare services since the 1st of January, 2015.</p> <p>The purpose of the Bachelor's Thesis was to obtain information about the changes that the reformed Social Welfare Act brought to the early intervention family services and to the employees' work in the municipality of Laukaa. The aim of the thesis was that the municipality and the social services of Laukaa could exploit the results of this study in the development of the early intervention family services and the early intervention work.</p> <p>The study was carried out as qualitative research. The collection of the data was implemented in two phases. First, a theme interview was conducted with the Director of Social Work in Laukaa in order to gain information about the structure of the social services in Laukaa. By exploiting the interview an electronic Webropol survey was drafted for the social service employees working with families in Laukaa. The survey was sent to 16 workers, and 10 answers were returned. The data was analysed by using themes and typologies.</p> <p>Based on the study, it can be stated that the reform of the Social Welfare Act has affected the early intervention work and family services in the municipality of Laukaa. The renewed law was seen to have especially affected the work description and workload. The availability of family services was deemed to have improved. The respondents brought up many concrete development proposals concerning the work and services. The study also highlighted the fact that the early intervention work and services were still in a period of change.</p>		
Keywords/tags (subjects) Social Welfare Act, early intervention, family services		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1	Johdanto	3
2	Lapsiperheiden varhainen tukeminen	5
2.1	Mitä varhainen tuki on?	5
2.2	Lapsiperheiden arjen haasteet ja tuen tarpeet.....	6
2.3	Työntekijänä varhaista tukea toteuttamassa.....	10
2.4	Moniammatillinen työ lapsiperheiden tukena.....	12
3	Varhaisen tuen perhepalvelut	14
3.1	Perhepalveluihin ohjautuminen	14
3.2	Palveluiden jaottelua	15
3.3	Perhepalvelut uudistuneen sosiaalihuoltolain mukaan.....	17
3.3.1	Perhetyö	17
3.3.2	Kotipalvelu	19
3.3.3	Tukihenkilö- ja tukiperhetoiminta.....	21
3.3.4	Lomanviettopalvelut.....	22
3.3.5	Vertaisryhmätoiminta.....	23
3.4	Perhekeskukset.....	24
4	Sosiaalihuoltolaki	27
4.1	Sosiaalihuoltolain merkitys.....	27
4.2	Sosiaalihuoltolain uudistamisen tarpeet.....	27
4.3	Uuden sosiaalihuoltolain tarkoitus ja tavoitteet.....	29
4.4	Uusi sosiaalihuoltolaki ja perheiden varhainen tuki	30
4.4.1	Uuden lain vaikutukset perheiden varhaiseen tukeen.....	30
4.4.2	Muutokset lastensuojelussa	32
5	Laukaan kunnan varhaisen tuen perhepalvelut	33
5.1	Perustietoa Laukaan kunnasta	33
5.2	Palvelurakenne ja palveluiden järjestäminen	33
6	Tutkimuksen tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset	35
7	Tutkimuksen toteuttaminen	36
7.1	Tutkimusmenetelmä.....	36
7.2	Aineiston keruu.....	37
7.3	Analyysimenetelmä	42

8 Tulokset	45
8.1 Lakiuudistuksen vaikutukset työhön	45
8.2 Lakiuudistuksen vaikutukset varhaisen tuen perhepalveluihin	48
8.3 Muutokset varhaisen tuen resursseissa	49
8.4 Työn ja palveluiden kehittämisehdotukset	51
9 Pohdinta	53
9.1 Yhteenveto ja johtopäätökset	53
9.2 Tutkimuksen eettisyys	56
9.3 Tutkimuksen luotettavuus.....	57
9.4 Tutkimuksen arviointia ja pohdintaa.....	59
Lähteet	63
Liitteet.....	70
Liite 1. Teemahaastattelurunko	70
Liite 2. Kysely	71
Liite 3. Saatekirje	75

KUVIOT

Kuvio 1. Perhepalvelujen painopisteen muutos	3
Kuvio 2. Edistävät ja ehkäisevät palvelut	16
Kuvio 3. Tutkimuksen aineistonkeruuprosessi.....	38
Kuvio 4. Kokemukset sosiaalihuoltolain uudistuksen vaikutuksista työhön.....	45
Kuvio 5. Kokemukset sosiaalihuoltolain uudistuksen vaikutuksista varhaisen tuen perhepalveluihin.....	48
Kuvio 6. Kokemukset varhaisen tuen resurssien muutoksista.....	50

1 Johdanto

Lapsiperheiden pahoinvointi on viime vuosien aikana ollut runsaasti esillä mediassa. Halmeen, Vuorisalmen ja Perälän (2014, 17) mukaan laadukkailla ja helposti saatavilla peruspalveluilla tuetaan lasten ja perheiden hyvinvointia. Tuen oikea-aikaista saantia edesauttaa se, että palvelut muodostavat toimivan kokonaisuuden. Palvelujärjestelmässämme tähän ei ole kaikilta osin kyetty vastaamaan tavoitellulla tavalla. (Halme, Vuorisalmi & Perälä 2014, 17.)

Uudistunut sosiaalihuoltolaki 1301/2014 on tullut voimaan ja sovellettavaksi 1.4.2015 alkaen. Kotipalvelua koskeva säännös on tullut voimaan jo 1.1.2015 alkaen. Uudessa sosiaalihuoltolaissa korostetaan juuri ennaltaehkäisevän työn merkitystä. Lainsäädäntöuudistuksen yhtenä tavoitteena on siirtää sosiaalihuollon painopistettä korjaavista toimista varhaiseen tukeen ja hyvinvoinnin edistämiseen. (Sosiaalihuoltolaki uudistuu 2015, 7.) Tavoitteena on myös madaltaa tuen hakemisen kynnystä peruspalveluja vahvistamalla (Kuntainfo 2015, 1). Uuden lain myötä lapsiperheillä on oikeus saada kotipalvelua, perhetyötä, tukihenkilöitä ja -perheitä sekä vertaisryhmätointia yleisinä perhepalveluina ilman lastensuojelun asiakkuutta (L 1301/2014).

Perhepalvelujen painopiste muuttuu

Kuvio 1. Perhepalvelujen painopisteen muutos (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015)

Tutkimukset osoittavat, että ongelmien ennaltaehkäiseminen on lähes aina tuloksetlista ja taloudellista. Viime vuosien aikana lasten ja nuorten ongelmien ehkäiseminen, varhainen tunnistaminen ja tuen oikea-aikaisuus ovat olleet paljon esillä yhteiskunnassamme erilaisissa politiikka- ja toimintaohjelmissa sekä lainsäädännön uudistamisessa. (Halme & Perälä 2014, 224.) Hallituksen yhtenä kärkihankkeena onkin lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Tavoitteena on uudistaa nykyinen palvelujärjestelmä niin, että lasten, nuorten ja perheiden palvelut sovitetaan yhteen aiempaa paremmin. Muutosohjelmassa pyritään lisäämään ehkäiseviä palveluja, varhaista tukea ja asiakaslähtöistä toimintaa. (Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma käyntiin 2016.)

Opinnäytetyömme toimeksiantajana on Laukaan kunta. Laukaan kunta valikoitui opinnäytetyön yhteistyökumppaniksi, sillä halusimme tutkia keskisuomalaisista kasvukuntaa. Tutkimuksemme tarkoituksena on selvittää sosiaalihuoltolain uudistuksen tuomia muutoksia varhaisen tuen perhepalveluihin ja työhön Laukaan kunnassa. Keskitymme tutkimuksessa perheiden varhaista tukea koskeviin muutoksiin ja rajaamme pois muut sosiaalihuoltolain uudistukset. Tutkimuksemme tavoitteena on luoda kokonaisvaltainen käsitys muutoksista, joita sosiaalihuoltolain uudistus on tuonut varhaisen tuen toteuttamiseen Laukaan kunnassa. Lisäksi tavoitteenamme on, että Laukaan kunta voi hyödyntää tutkimuksen tuloksia varhaisen tuen työn ja perhepalveluiden kehittämisessä. Aiheesta tutkimisen arvoisen tekee, että lain tullessa voimaan vasta vuonna 2015, ei tutkimuksia lain tuomista muutoksista varhaiseen tukeen liittyen ole juurikaan tehty.

2 Lapsiperheiden varhainen tukeminen

2.1 Mitä varhainen tuki on?

Varhaisessa tuessa on kyse siitä, että ongelmiin puututaan mahdollisimman varhain, ennen kuin ne kasaantuvat ja kasvavat liian suuriksi. Varhaisen tuen avulla ehkäistään ongelmien kärjistymistä, vähennetään inhimillistä kärsimystä ja lisäksi se on taloudellisesti kannattavaa. (Taskinen 2010, 27, 46.) Varhaisessa vaiheessa annettu tuki on vaikuttavaa ja tuloksellista. Kun tukea tarjotaan perheille ajoissa, ongelmien ollessa pieniä, saadaan hyödynnettyä monipuolisesti perheen omia voimavaroja. Varhaisen tukemisen ajatuksena on lapsen hyvinvoinnin turvaaminen vanhempia ja perhettä tukemalla. (Lindqvist 2008, 4, 15.)

Varhaisen tuen kehittäminen on saanut alkunsa tarpeesta tarkastella lapsiperheiden parissa tehtävän työn toimintatapoja, jotta lapsiperheitä pystyttäisiin tukemaan varhaisessa vaiheessa, oikein kohdennetusti ja oikea-aikaisesti. Varhaisella tukemisella tavoitellaan uudenlaista ja tehokkaampaa lähestymistapaa lapsen auttamiseksi ja huolen kohtaamiseksi. (Lindqvist 2008, 4-5.)

Varhaisella tukemisella vahvistetaan lapsen hyvinvointia suojaavia tekijöitä ja heikennetään riskitekijöitä. Tarkoituksena on tunnistaa lapsen hyvinvointia uhkaavat riskitekijät ja puuttua niihin mahdollisimman aikaisin. Varhaista tukea annetaan erityisesti vauva- ja pikkulapsiperheille, sillä lapsen ensimmäiset vuodet ovat hyvin tärkeitä kehitystä suojaavien ja riskitekijöiden kannalta. (Lindqvist 2008, 11–12, 14, 16.) Varhaista tukea toteutetaan kuitenkin myös lapsen kehityksen eri vaiheissa, kuten nuoruusiässä (Vincent 2015, xi). Varhaisen tuen tavoitteena on perheen elämänhallinnan ja voimavarojen säilyttäminen ja vahvistaminen sekä se, että tuki toteutuu asiakkaan arjessa, matalan kynnyksen periaatteella. Lisäksi varhaisen tuen tulisi toteutua asiakkaan ehdoilla, häntä arvostaen ja kunnioittaen. (Lindqvist 2008, 15.)

Varhaista tukea toteutetaan lisäksi myös yhteisötasolla, seuraamalla lapsiperheiden elinolosuhteiden ja asuinalueiden sosiaalista kehitystä. Tällöin tarkoituksena on vah-

vistaa toimintaympäristön voimavaroja ja heikentää syrjäyttävää kehitystä. Yhteisötasolla varhaista tukea toteutetaan yhteistyössä alueen toimijoiden sekä myös asukkaiden kanssa puuttamalla toimintaympäristön riskitekijöihin. (Lindqvist 2008, 16–17.)

Varhaisen tuen palvelut ovat ehkäisevää lastensuojelua, jota toteutetaan lapsen hyvinvoinnin edistämiseksi. Ehkäisevä lastensuojelu on kunnan peruspalveluissa annettavaa tukea ja erityistä tukea silloin, kun lapsi ja perhe eivät ole lastensuojelun asiakkaana. Ehkäisevän lastensuojelun tarkoituksena on edistää ja turvata lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tukea vanhemmuutta. (Lastensuojelu 2015.) Varhaista tukea toteutetaan muun muassa perusterveydenhuollossa, opetuksessa, päivähoitossa, nuorisotyössä sekä äitiys- ja lastenneuvolassa (Taskinen 2010, 32–33).

Tukea on tarjottava perheille mahdollisimman aikaisin, jos vanhempien omat voimavarat eivät ole riittävät (Lastensuojelu 2015). Kaikilla lasten ja perheiden parissa työskentelevillä tulisi olla ammattitaitoa ottaa huoli puheeksi jo varhaisessa vaiheessa. Kun huoleen puututaan varhain, on tukimahdollisuuksia ja vaihtoehtoja käytössä vielä paljon. Tarkoituksena on, että lapsi saa tuen arkiympäristössään, peruspalveluiden parissa, ilman lastensuojelun tarvetta. (Taskinen 2010, 16, 27.) Varhainen tuki ei ole pelkästään tietyn ammatin erityisosaamista, vaan sen toteuttaminen edellyttää useiden eri ammattilaisten välistä yhteistyötä (Lindqvist 2008, 24; Taskinen 2010, 13).

2.2 Lapsiperheiden arjen haasteet ja tuen tarpeet

Viime vuosien aikana huoli lasten ja nuorten syrjäytymisestä sekä vanhempien voimavarojen riittävydestä on noussut esille. Lapsiperheiden tuen tarpeita määrittävät perheiden elinolot ja niihin kohdistuvat muutokset, kuten maahanmuutto, muutto-liike, perherakenteiden muutokset, avio- ja avoerot, toimeentulo-ongelmat ja köyhyys. (Halme, Kekkonen & Perälä 2012, 16.) Yhteiskunnallisten muutosten seurauksena vanhemmille, lapsille ja nuorille kohdistetut vaatimukset ovat kasvaneet (Toimiva lastensuojelu 2013, 27). Suurimmat ongelmat lapsilla kasautuvat perheisiin, joilla on taloudellisten ongelmien lisäksi monia psykososiaalisia riskitekijöitä, kuten

heikko sosiaalinen tukiverkosto, parisuhdeongelmia, päihderiippuvuutta ja masentuneisuutta (Halme, Vuorisalmi & Perälä 2014, 21).

Huoltien varhainen tunnistaminen ja niihin puuttuminen ovat keskeisessä asemassa perheiden tukemisessa ja ongelmien ehkäisyssä. Vanhemmuuden vahvistamiseen on syytä kiinnittää erityistä huomiota, sillä vanhemmuuteen liittyvien vaikeuksien on todettu olevan huomattavia riskitekijöitä esimerkiksi lapsen kehityksellisiin ongelmiin, syrjäytymiseen ja yleiseen pahoinvointiin. (Halme & Perälä 2014, 216.) Vanhemmuuden haasteita ovat muun muassa stressi, epävarmuus vanhempana toimimisena, työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen, parisuhdeongelmat sekä tunnevuorovaikeus (Halme ym. 2012, 16). Nämä ongelmat näkyvät arjessa vaikeutena löytää lapselle riittävästi aikaa sekä haasteena turvallisen ja luottamuksellisen suhteen luomisessa lapsen ja vanhemman välille (Halme, Vuorisalmi & Perälä 2014, 21).

Perherakenteet ja perheen arki ovat monimutkaistuneet ja arjen haasteellisuus lisääntynyt (Halme, Vuorisalmi & Perälä 2014, 21). Perheillä ei enää tarkoiteta vain ydinperheitä, vaan nykyisin yksinhuoltajaperheet, uusperheet, samaa sukupuolta olevien perheet ja eri osoitteissa asuvat perheet ovat yhä tavallisempia. Perheiden moninaistumista selittää osaltaan avioerojen lisääntyminen. Perherakenteen muutokset tuovat uudenlaisia haasteita perhe-elämälle. Esimerkiksi yksinhuoltajaperheissä työn ja perhe-elämän yhdistäminen on eri tavalla haastavaa kuin kahden vanhemman perheissä. (Kivimäki 2003, 190; Rönkä & Kinnunen 2002, 5.)

Lapsiperheiden arkea hankaloittaa myös sosiaalisten verkostojen kaventuminen. Tukea ja apua arjen pulmiin ei ole enää saatavilla niin helposti omilta verkostoilta, kun esimerkiksi sukulaiset asuvat kaukana. (Rönkä & Kinnunen 2002, 5.) Muutokset asuinolosuhteissa muuttamisen ja kaupungistumisen myötä ovat aiheuttaneet sen, että sukupolvet etäännyvät toisistaan. Suvun merkitystä ei nähdä enää niin tärkeänä lapsiperheiden tukena. (Toimiva lastensuojelu 2013, 26.)

Työssäkäynti on monille vanhemmille voimavaroja antavaa, mutta toisaalta huoli vanhempana jaksamisesta liittyy usein työelämän kuormittavuuteen (Lammi-Taskula

& Salmi 2014, 157). Työelämän muutokset ovat vaikuttaneet perheiden arkeen merkittävästi. Työn tekemisen tapa on muuttunut ja työelämän tahti kiihtynyt, joka aiheuttaa sen, että vanhemmuudelle on jäämässä vähemmän aikaa. (Forssén, Jaakola & Ritakallio 2008, 87.) Yksi merkittävin muutos on se, että työn ja perheen välinen raja on tullut häilyvämmäksi. Tietotyön myötä työajat ovat muuttuneet liikkuvammiksi ja työt tuodaan yhä useammin kotiin. Nykyisin myös yhteiskunnassamme kaiken pitää olla avoinna ympäri vuorokauden, ja se on johtanut vuorotyön ja epäsäännöllisten työaikojen lisääntymiseen. Nämä muutokset ovat lisänneet työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen hankaluutta. (Kinnunen, Malinen & Laitinen 2009, 126–127; Kivimäki 2003, 186, 191–192.) Työelämän vaativuus, epävarmuus ja kiireisyys voivat heijastua haitallisesti perheenjäsenten välisiin suhteisiin. Työn lisäksi perheen arkea kuormittavat vapaa-aika harrastuksineen ja kuljetuksineen, kotityöt, vanhemman oma väsymys ja jatkuva kiireisyys. (Rönkä, Malinen & Lämsä 2009, 15,16.)

Toimeentulon riittävyys aiheuttaa huolta lapsiperheissä. Tutkimukset osoittavat että lapsiperheet ovat taloudellista tilannetta katsoen heikossa asemassa. Tähän vaikuttavat oleellisesti tuloerojen kasvaminen, tulonsiirtojen heikentyminen ja verotuksen muutokset, jotka ovat heikentäneet lapsiperheiden taloudellista asemaa. (Rönkä ym. 2009, 17.) Suomalaisilla lapsiperheillä toimeentulossa on hankaluuksia kahdella viidestä lapsiperheestä. Perherakenteella on selvästi vaikutusta toimeentulokokemuksiin. Toimeentulo on usein tiukkaa etenkin yksinhuoltajaperheissä ja monilapsisissa perheissä sekä tilapäisesti myös pikkulapsiperheissä katkonaisen työuran vuoksi. (Salmi, Lammi-Taskula & Sauli 2014, 82, 102.)

Paletti-tutkimuksessa on tutkittu nykyajan pikkulapsiperheitä vanhempien ja lasten näkökulmasta (Rönkä ym. 2009, 17). Tutkimuksen tavoitteena oli saada tietoa pikkulapsiperheiden arjesta ja arjen eri osa-alueista. Paletti-tutkimuksessa päivähoito osoittautui merkittäväksi tekijäksi vanhempana jaksamisen sekä perheen ja työn yhteensovittamisen kannalta. Toimivan arjen kannalta tärkeää on työaikojen ja päivähoitoaikojen yhteensopivuus. (Rönkä, Malinen, Sevon, Kinnunen, Poikonen & Lämsä 2009, 274–277.) Työn ja perheen yhteensovittamisessa on haasteensa, mutta silti lähes puolet tutkimuksen vanhemmista kokivat onnistuvansa siinä vähintään hyvin

(Kinnunen ym. 2009, 128). Keskeisiksi haasteiksi työn ja perheen yhdistämisessä nousivat ajan puute ja pitkät työpäivät. Tutkittavat vanhemmat kokivat vanhemmuuden olevan antoisaa, välillä myös rankkaa ja etenkin vaihtelevaa. (Rönkä ym. 2009, 276, 279.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Lapsiperhekyselyn 2012 mukaan perheet tarvitsevat tukea lapsen kasvuun ja kehitykseen sekä vanhemmuuteen ja perheeseen liittyvissä huolissa. Vanhemmille eniten huolta aiheuttavat lapsen fyysiseen kasvuun ja kehitykseen, terveyteen sekä terveellisiin elämäntapoihin liittyvät asiat. Vanhemmuuteen ja perhetilanteeseen liittyviä yleisimpiä huolia ovat taloudellinen tilanne, parisuhdeongelmat ja riittämättömyyden tunteet vanhempana. (Halme & Perälä 2014, 218–219.)

Lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyviin huoliin perheet saavat apua paremmin kuin vanhemmuuteen ja perheen tilanteeseen liittyviin huoliin. Etenkin harvoin apua saadaan perheessä esiintyvään väkivaltaan, lapsen tapaamisjärjestelyihin ja vanhemman netin liika- ja ongelmakäyttöön. Tämä voi osaltaan kertoa siitä, että tällaisia huolia on vaikea ottaa puheeksi eikä niitä välttämättä tunnisteta vielä riittävästi. Lisäksi avunsaamista voivat vaikeuttaa esimerkiksi palveluihin hakeutumattomuus, ehkäisevien palveluiden vähäiset resurssit ja arkea tukevan toiminnan vähäisyys. (Halme & Perälä 2014, 220, 225.) Perheet myös tunnistavat omat avuntarpeensa usein liian myöhään (Häggman-Laitila 2002, 176).

Vanhempien tuen tarve vaihtelee perheen voimavarojen, huolen syyn ja perheen sosiaalisen tukiverkoston mukaan. Merkittäviä voimavaroja antavia ja kuormittavia tekijöitä perheessä ovat suuret elämänmuutokset, parisuhde ja terveys. (Halme & Perälä 2014, 225–226.) Perhe on kokonaisuus, joten on huomioitava, että yksittäisen perheenjäsenen hyvinvointi ja perheenjäsenten väliset suhteet vaikuttavat myös perheen muihin jäseniin. Kun yhdellä perheenjäsenellä ilmenee tuentarvetta, on syytä arvioida myös muiden jäsenten varhaisen tuen tarpeita. (Häggman-Laitila 2002, 175.)

2.3 Työntekijänä varhaista tukea toteuttamassa

Varhaisen tuen työ edellyttää työntekijältä monipuolista osaamista. Keskeistä työssä on lasten ja vanhempien osallisuus sekä voimavarojen vahvistaminen. Haasteena puolestaan on myös suuremman tuen tarpeen tunnistaminen perheissä. Ongelmiin puuttuminen ja huoleen reagoiminen vaativat työntekijältä paljon ammattitaitoa. Varhaista tukea toteuttaessa tavoitteena on asiakkaan kohtaaminen, kuuleminen, välittäjänä toimiminen, voimavaralähtöisyys, palveluohjaus asiakaslähtöisesti sekä huolten ja riskien varhainen tunnistaminen. Työntekijällä tulee olla taitoa ottaa huoli puheeksi asiakkaan kanssa. (Lindqvist 2008, 16, 25.)

Varhaisen tuen työssä tukea tarjotaan perheille kunnioittavasti, avoimesti ja leimamatta. Työntekijän tulee käsitellä asioita yhdessä lapsen ja vanhempien kanssa heitä arvostaen. (Taskinen 2010, 46.) Huolenaiheista puhuminen on perheelle vaikeaa, jos he pelkäävät, että heidät tuomitaan, lokeroidaan tai ymmärretään väärin. Työntekijälle on usein haastavaa, jos hän joutuu itse ottamaan heränneen huolen puheeksi ensimmäistä kertaa. Olennaista on se, miten työntekijä asiansa huolesta ilmaisee: millaisia äänenpainoja, sananvalintoja, ilmeitä ja eleitä hän käyttää. (Vilén, Hansen, Janhunen, Kytöpuu, Salo, Seppänen, Seppänen & Tapio 2010, 41.) Avoin ja salliva ilmapiiri tekevät muutoksen mahdolliseksi ja vapauttavat voimavarat käyttöön. Hyväksyvässä ympäristössä myös työntekijä uskaltaa kuulla ja puhua vaikeistakin asioista asiakkaan kanssa. (Kaikko & Friis 2009, 77.)

Varhaisen tuen onnistumisen kannalta keskeistä on luottamuksellisen suhteen luominen työntekijän ja perheen välille. Osallistavat ja vahvuuksia esille tuovat toimintatavat ovat tuloksellisempia kuin asiantuntijalähtöinen ja ongelmakeskeinen toiminta. Tuen oikea-aikaisuus on myös tärkeää, varsinkin lapsen tukemiseksi. Lapsen kehityksessä on olemassa herkkyyksia, jolloin asioiden oppiminen on helpompaa kuin muulloin. Näin ollen huoleen tulisi puuttua ja tukea tarjota riittävän ajoissa, jotta herkkyyksia voidaan hyödyntää. (Taskinen 2010, 47–48.)

Varhaisen tuen työssä tukeminen konkretisoituu kohtaamisessa. Toimivan yhteistyön aikaansaaminen edellyttää työntekijältä tiettyjä perusasenteita ja vuorovaikutustaitoja. Näitä asenteita ovat kunnioitus, nöyryys, aitous ja hiljainen innokkuus. Hiljainen innokkuus välittyy työntekijästä helposti perheelle ja näin edistää yhteistyösuhdetta. Kohtaamiseen liittyvät taidot korostuvat etenkin asiakassuhteen alussa, kun muodostetaan vuorovaikutussuhdetta ja kartoitetaan tuen tarpeita. Tärkeitä perustaitoja työntekijälle ovat läsnäolo ja sen ilmaiseminen, aktiivien kuuntelu, asiakasta puhumaan rohkaiseminen ja empatian osoittaminen. (Lindqvist 2008, 18.)

Varhainen tukeminen voidaan jakaa eri vaiheisiin, joita ovat huolen tunnistaminen, sen puheeksi ottaminen lapsen ja vanhemman kanssa sekä korjaavat toimenpiteet (Taskinen 2010, 46). Työntekijät voivat hyödyntää Huolen vyöhykkeistöä perheen tilannetta pohtiessaan (Lindqvist 2008, 19). Huolen vyöhykkeistön avulla työntekijä voi arvioida omaa huoltaan lapsesta, auttamismahdollisuuksiensa riittävyttä ja tarvetta lisävoimavaroille (Eriksson & Arnkil 2007, 25).

Huolen puheeksi ottaminen on olennaista varhaisessa tukemisessa. Puheeksi ottamisen ydintä on ennakointi, jossa työntekijä arvioi mielessään puheeksi oton seurauksia. Puheeksi ottamisen tarkoituksena on yhteistyösuhteen luominen ja tilanteen kehittyminen myönteiseen suuntaan. Sen vuoksi on tärkeää tunnistaa lapsen ja vanhempien voimavarat. (Eriksson & Arnkil 2007, 27, 29; Lindqvist 2008, 19.) Huolen puheeksi ottaminen on kunnioittavaa keskustelua, jossa tavoitteena on aikaansaada työntekijän ja vanhempien välinen liittouma lapsen tukemiseksi (Taskinen 2010, 47).

Hyvän asiakastyön edellytyksenä on asiakkaan kunnioittaminen ja kohtaaminen tasavertaisena kumppanina, jolloin perhe nähdään oman elämänsä asiantuntijana (Eriksson & Arnkil 2007, 29). Tasavertaisuus yhteistyösuhhteessa tarkoittaa asiakkaan vastuuttamista omassa arjessaan ja työntekijän puolelta vastuuta asiakasprosessista (Kaikko & Friis 2009, 77).

Palveluohjaus on myös tärkeä osa varhaista tukemista. Työntekijän tulee arvioida onko oma tuki riittävää vai onko tarpeenmukaista ohjata asiakas muiden palveluiden

piiriin. Tämän vuoksi työntekijän on hyvä tuntee oman alueensa palvelut. Työntekijän tulee olla herkkänä vastaamaan asiakkaidensa tuen tarpeisiin. Jos työntekijä ei pysty itse auttamaan asiakasta, on tarpeenmukaista tarjota muita tukimuotoja. (Lindqvist 2008, 19.)

2.4 Moniammatillinen työ lapsiperheiden tukena

Nykyisin ihmisten ongelmat ovat yhä monimutkaisempia ja ammattilaiset tarvitsevat niiden ratkaisemiseksi entistä enemmän toisiaan. Päällekkäinen työskentely aiheuttaa usein tehottomuutta ja sekaannusta. Osaamisen vaatimukset ovat myös kasvaneet eri alojen ammattilaisilla paljon, ja se lisää tarvetta yhteistyölle. Lisäksi asiakkaat haluavat yhä enemmän pystyä vaikuttamaan itseään koskeviin ratkaisuihin ja saada tietoa mahdollisuuksista. (Isoherranen 2012, 10, 30.) Moniammatillinen yhteistyö nähdään mahdollisuutena vastata paremmin asiakkaiden tarpeisiin ja palvelurakenteen tehokkuushaasteisiin. Se voi myös kehittää työntekijän osaamista ja samalla antaa mahdollisuuden työn kehittämiseen. (Pärnä 2012, 219–220; Pärnä 2007, 58.)

Sosiaali- ja terveysalalla moniammatillinen yhteistyö tarkoittaa eri asiantuntijoiden välistä työskentelyä, jossa pyritään huomioimaan asiakas kokonaisvaltaisesti. Työskentelyssä eri asiantuntijoiden osaaminen yhdistetään asiakaslähtöisesti ja muodostetaan yhteinen tavoite. (Isoherranen 2008, 34.) Yhteistyössä korostuvat keskinäinen arvostus ja yhteistoiminnallisuus osallistujien välillä. Moniammatillinen tiimi koostuu eri alan asiantuntijoista, jotka tekevät yhteistyötä yhteisen päämäärän saavuttamiseksi. Moniammatillinen työskentely edellyttää osallistujilta selkeitä rooleja, päätöksentekoon osallistumista ja vastuuta. (Rekola 2008, 15–16.)

Moniammatillisessa työssä tavoitteena on kaikkien osallistujien osallisuuden, osaamisen, vastuun ja vallan jakaminen päätöksenteossa. Kaikkien osapuolten tulisi voida vaikuttaa keskusteluun ja tuoda siihen omat näkemyksensä. Työskentelyssä eri ammattiryhmät pyrkivät yhdessä asiakkaan kanssa yhteiseen ja tasa-arvoiseen päätöksentekoon. Asiakaslähtöisesti tietoa koottaessa on tunnistettava eri asiantuntijoiden ammattitaito ja erityisosaaminen. (Katisko, Kolkka & Vuokila-Olkkonen 2014, 11; Iso-

herranen 2008, 34.) Moniammatillisessa työskentelyssä painottuvat asiakaslähtöisyys, vuorovaikutustaidot, tiedon yhteen kokoaminen, muutokset rooleissa ja verkostojen huomiointi (Isoherranen 2008, 35).

Asiakastyössä moniammatillisesti työskennellessä pyrkimyksenä on asiakkaan tilanteen selkiytyminen, muutoksen edistäminen, yhteistyötahojen välisen työnjaon selkiytyminen ja päällekkäisen työskentelyn vähentäminen. Perheen näkökulmasta katsottuna tämä merkitsee sitä, että perheet tietävät ketkä heidän kanssaan työskentelevät ja mitä tukea he saavat. Samalla myös perheen oma rooli ja vastuu selkiytyvät. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 93.)

Moniammatillisessa yhteistyössä on myös haasteita. Eri alojen ammattilaiset eivät aina osaa huomioida asiakkaan tilannetta kokonaisuutena, vaan jokainen tarkastelee sitä vain oman osaamisensa kautta. Usein asiakkaan ääni saattaa myös jäädä kuulumatta. (Rekola 2008, 16.) Etenkin lapsen mielipiteen esille saaminen on haastavaa useiden toimijoiden läsnä ollessa. Lapsilla ei välttämättä ole rohkeutta ilmaista mielipiteitään tai aikuiset eivät huomioi heitä riittävästi. (Järvinen ym. 2012, 93.) Moniammatillinen työskentely edellyttää työntekijöiltä avointa kommunikaatiota ja vuorovaikutusta. Yhtenä haasteena on myös se, että eri asiantuntijoiden osaamista ei aina hyödynnetä riittävästi. (Rekola 2008, 16.)

Parhaimmillaan moniammatillinen toiminta lisää asiakkaiden voimavarjoja ja antaa mahdollisuuden oman elämänsä asiantuntijuuteen. Sen avulla voidaan myös kehittää palvelurakennetta. (Pärnä 2012, 219–220.) Työntekijät kokevat moniammatillisen yhteistyön merkittäväksi, joka lisää omia voimavaroja, osaamista ja auttamismahdollisuuksia perheiden tukemiseksi (Halme, Kekkonen & Perälä 2012, 17).

3 Varhaisen tuen perhepalvelut

3.1 Perhepalveluihin ohjautuminen

Perheiden näkökulmasta katsottuna palvelujärjestelmä on hajanainen ja työntekijöiden välinen yhteistyö usein puutteellista. Tämä voi johtaa siihen, että tukea tarvitsevat perheet eivät pääse palveluiden piiriin tai he putoavat niistä pois esimerkiksi perheen elämäntilanteen muutosten myötä. Vanhempia tulisi tukea hakeutumaan palveluihin omaehtoisesti antamalla heille tietoa erilaisista palveluista ja tarjolla olevista tukimahdollisuuksista. (Halme & Perälä 2014, 225.) Varhaista tukea tai erityispalveluja on tarjolla lapsen kehitysympäristöissä vasta vähän. Lapset ja perheet voivat olla samanaikaisesti useiden palveluiden käyttäjiä tai lapsen kehitysympäristöt ja palvelun antajat puolestaan vaihtua lapsen kasvaessa. Tämä voi viivästyttää perheiden avun saantia ja hankaloittaa tiedon kulkua. (Halme, Vuorisalmi & Perälä 2014, 19–20.)

Varhaisen tuen perhepalveluihin perheet ohjautuvat palvelutarpeen arvioinnin kautta. Palvelutarpeen arviointi lähtee liikkeelle siitä, kun kunnan sosiaalihuoltoon tulee tieto lapsesta tai perheestä, jolla on sosiaalihuollon tarve. Tällöin kiireellisen avun tarve on selvitettävä viipymättä. Asiakkaalla on myös oikeus saada ja vaatia palvelutarpeen arviointi, jollei sen tekeminen ole ilmeisen tarpeetonta. Esimerkiksi uutta palvelutarpeen arviointia ei voida vaatia, jos edellisen tekemisestä ei ole kulu- nut pitkää aikaa ja tällä välillä ei ole tapahtunut oleellisia muutoksia. Jos lapsi, jolle palvelutarpeen arviointi tehdään, tarvitsee erityistä tukea, on tälle aloitettava palvelutarpeen arviointi viimeistään seitsemän arkipäivän kuluessa asian tietoon tulosta. Lisäksi palvelutarpeen arvioinnin on valmistuttava kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun asia on tullut esille. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2015, 64–65.)

Palvelutarpeen arviointi toteutetaan jokaisen asiakkaan elämäntilanteen edellyttämässä laajuudessa ja tarpeen mukaan yhteistyössä asiakkaan sekä hänen omaistensa ja läheistensä kanssa. Palvelutarpeen arviointia toteutettaessa asiakkaalle kerrotaan hänen yleis- ja erityislainsäädäntöön kuuluvat oikeudet ja velvollisuudet sekä vaihto-

ehdot palvelujen toteuttamiseen ja niiden vaikutukset. Selvitys arvioinnista on annettava niin, että asiakas ymmärtää sen sisällön riittävän hyvin ja arviointia tehtäessä kunnioitettava asiakkaan itsemääräämisoikeutta. Erityistä huomiota tulee kiinnittää etenkin lasten ja nuorten kanssa sekä erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden itsemääräämisoikeuden kunnioittamiseen. (Mts. 64.)

Palvelutarpeen arvioinnin tulee sisältää yhteenveto asiakkaan tilanteesta ja sosiaalipalveluista ja tarvittaessa erityisestä tuen tarpeesta. Tämän lisäksi arvioinnissa tulee olla sosiaalihuollon ammattihenkilön johtopäätökset asiakkuuden edellytyksistä, asiakkaan oma näkemys palvelutarpeesta sekä asiakkaan ja työntekijän arvio siitä, tarvitseeko asiakas omatyöntekijän. (Mts. 64, 69.)

Laajan palvelutarpeen arvioinnin tekeminen on yksi toimenpiteistä, jonka avulla sosiaalihuollon palveluita on tarkoitus siirtää kohti varhaista tukea. Palvelutarpeen arvioinnin tekijällä tulee olla tehtävän kannalta tarkoituksenmukainen sosiaalihuollon ammatillinen kelpoisuus. Arviointiin ei kuitenkaan vaadita sosiaalityöntekijän pätevyyttä, muutoin kuin erityistä tukea tarvitsevan henkilön palvelutarpeen arvioinnin tekemiseen. (Mts. 64, 67.)

3.2 Palveluiden jaottelua

Varhaisena tukena tarjottavat palvelut voidaan jaotella ehkäiseviin ja edistäviin palveluihin. Palvelut ovat sisällöltään arkea tukevia ja yhteisöllistä toimintaa, lakisääteisesti universaaleja eli kaikille ikäryhmille kuuluvia palveluita sekä kohdennettua tukea. Arkea tukevia ja yhteisöllistä toimintaa lapsiperheille ovat esimerkiksi aamu- ja iltapäivätoiminta, leikkikentät ja puistot, kirjastot ja opiskelija- ja oppilashuollon yhteisöllinen toiminta. Lakisääteisiä universaaleja palveluja ovat esimerkiksi päivähoito, äitiys- ja lastenneuvola sekä suun terveydenhuolto. Kohdennettua tukea taas on esimerkiksi ehkäisevä päihdetyö, kotipalvelu, nuorisotyö sekä perhetyö. (Perälä, Halme & Nykänen 2012, 55.)

Tässä opinnäytetyössä keskitymme ehkäisevistä ja edistäviistä palveluista kohdennettuun tukeen ja niitä ovat palvelut, joita esittelemme seuraavassa kappaleessa. Alla

myös taulukko, jossa esitellään kokonaisuudessaan erilaisia varhaisen tuen palveluita ja paikkoja, joissa varhaista tukea voidaan toteuttaa.

EDISTÄVÄT JA EHKÄISEVÄT PALVELUT		
Arjen tuki ja yhteisöllinen toiminta	Lakisääteiset universaalit palvelut	Kohdennettu tuki
<ul style="list-style-type: none"> • aamu- ja iltapäivätoiminta • avoin varhaiskasvatus • kansalaisjärjestötoiminta (kerhot, yhdistykset) • kansalaisopisto • kirjasto • kotiapu, siivousapu • kulttuuri-, liikunta- ym. vapaa-ajanpalvelut • lasten ja nuorten lomatoiminta • leikkikentät, puistot ym. • leikkitoiminta ja muu päivähoido • oppilas- ja opiskelija huollon yhteisöllinen toiminta • Palveluntuottaja-järjestöjen palvelut • Poliisin turvallisuustehtävä • vertaistoiminta (tukiryhmät) 	<ul style="list-style-type: none"> • Äitiys- ja lastenneuvola • Päivähoito • Oppilas- ja opiskelija huoltopalvelut <ul style="list-style-type: none"> σKouluterveydenhuolto σOpiskeluterveydenhuolto σPsykososiaaliset palvelut • Suun terveydenhuolto 	<ul style="list-style-type: none"> • Ehkäisevä päihdetyö • Ehkäisevä toimeentulotuki • Erityisryhmien palvelut • Erityisvarhaiskasvatus • Kasvatus- ja perheneuvola • Eri ammattiryhmien kohdennettu tuki • Eri ammattiryhmien kotikäynnit • Kotipalvelu • Nuorisotyö (etsivä, kohdennettu) • Nuorisoneuvola /-poliklinikka • Oppilas- ja opiskelijahuoltopalvelut • Perhetyö • Varhainen tuki päivähoidossa

Kuvio 2. Edistävät ja ehkäisevät palvelut

Mukaillen (Perälä, Halme & Nykänen 2012, 56.)

3.3 Perhepalvelut uudistuneen sosiaalihuoltolain mukaan

Uudessa voimaan tullessa sosiaalihuoltolaissa on määritelty erikseen varhaisen tuen perhepalvelut, joita lapsiperheille annetaan ilman lastensuojelun asiakkuutta. Kunnilla itsellään voi myös olla omia varhaisen tuen palveluita, joita ei ole erikseen laissa määritetty. Kotipalvelua koskeva laki on velvoittanut kuntia jo 1.1.2015 järjestämään kotipalvelua ilman lastensuojelun asiakkuutta. Muut uuden sosiaalihuoltolain mukaiset varhaisen tuen perhepalvelut ovat tulleet voimaan 1.4.2015. (Uusi sosiaalihuoltolaki: Sosiaalihuoltoa ja lastensuojelua koskevat muutokset voimaan asteittain 2015.)

3.3.1 Perhetyö

18 § Perhetyö

Perhetyöllä tarkoitetaan hyvinvoinnin tukemista sosiaalihojauksella ja muulla tarvittavalla avulla tilanteissa, joissa asiakas ja hänen perheensä tai asiakkaan hoidosta vastaava henkilö, tarvitsevat tukea ja ohjausta omien voimavarojen vahvistamiseksi ja keskinäisen vuorovaikutuksen parantamiseksi.

Perhetyötä annetaan erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai nuoren terveyden ja kehityksen turvaamiseksi. (L 1301/2014.)

Perhetyötä toteutetaan ennaltaehkäisevänä perhetyönä ja lastensuojelun avohuollollisena tukitoimena. Ennaltaehkäisevää perhetyötä perheet saavat ilman lastensuojelun asiakkuutta. Ennaltaehkäisevän perhetyön tarkoituksena ovat nimensä mukaisesti ehkäistä etukäteen erilaisia pienempiä ja lyhytaikaisissa elämän muutoksissa olevia ongelmia ja riskejä perheissä, jotta ne eivät suurene tai pitkity. Perhetyötä toteutetaan tukemalla perhettä arjessa ja pyrkimällä löytämään perheen voimavarat. Asiakasperheinä ovat esimerkiksi perheet, jonne odotetaan lasta sekä pikkulapsiperheet. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 73.)

Perhetyölle tyypillistä on, että työntekijät käyvät perheen kotona, mutta voivat tavata perhettä ja perheenjäseniä esimerkiksi koulussa, päiväkodissa, harrastuksissa tai toimistolla. Jokaisen perheen kanssa tehdään tavoitteet, jotka mietitään yhdessä perheen sekä työntekijöiden kanssa. Tavoitteet vaihtelevat hyvin paljon eri perheiden elämäntilanteiden välillä. Perhetyöllä on aina alku ja loppu, jotka määritellään perhetyön alkaessa. Alussa mietitään myös kuinka usein perhetyötä perheessä tehdään. Perhetyötä konkreettisesti on esimerkiksi erilaiset keskustelut voimavara- ja ratkaisukeskeisellä tavalla, arkielämän ohjaaminen ja neuvonta, lastenhoito- ja siivousapu, muihin tarvittaviin palveluihin ohjaaminen ja yhdessä elämäntilanteen selkiyttäminen perheelle sekä voimavarojen löytyminen ja vahvistaminen. (Mts. 15–16.)

Muita perhetyön muotoja

Ennaltaehkäisevää perhetyötä voidaan toteuttaa myös monella muulla tavalla, kuten päivähoitossa, kouluissa, neuvoloissa sekä eri järjestöjen ja seurakunnan kautta. Päivähoidon perhetyössä voi päiväkodilla olla oma perhetyöntekijä tai perhetyötä tekevät päiväkodin omat työntekijät muun työnsä ohessa. Myös kouluissa perhetyöntekijä voi olla samalla periaatteella kuin päivähoitossa. Koulussa perhetyöntekijän työnkuvaan voi kuulua esimerkiksi oppilaan/opiskelijan koulunkäynnin edistäminen, arkirytmien tukeminen ja harrastuksissa tukeminen. Yleensä perheet hakeutuvat edellä mainittuihin perhetyön muotoihin työntekijän kautta, esimerkiksi päiväkodissa lastentarhaopettajan heränneestä huolesta. (Järvinen ym. 2012, 78, 80; Heino 2008, 44.)

Neuvolan perhetyö

Neuvoloissa työskennellään paljon koko perheen kanssa ja Neuvola tavoittaa kaikki perheet odotusajasta kouluikään. Näin ollen Neuvolassa tehtävällä perhetyöllä on mahdollisuus tavoittaa perheet heti perheen perustamisen alkuvaiheessa ja antaa tukea erilaisiin arjen haasteisiin, jotta ongelmat eivät kasaudu. (Järvinen ym. 2012, 76–77.)

Neuvolan perhetyössä terveydenhoitaja ja perhetyöntekijä tekevät tiivistä yhteistyötä työparityöskentelyllä, jolloin voidaan toteuttaa ennaltaehkäisevää työtä korjauksen sijaan. Neuvolasta avun vastaanottaminen perheille voi olla helpompaa, koska kaikki perheet käyttävät neuvolapalveluita. Perheille neuvolan perhetyö on maksutonta palvelua. Perhetyöntekijä voi joissakin kunnissa työskennellä myös päivähoitossa ja kouluissa yhteistyöntekijänä. (Mts. 78.)

Neuvolan perhetyötä tehdään muun perhetyön tavoin pääasiassa perheen kotona. Perhetyöntekijän työnkuvaan kuuluu myös muun muassa perheen vertaisryhmätoiminta sekä ohjaus ja neuvonta tarvittaviin muihin palveluihin, jolloin perhetyöntekijällä tulee olla laaja tuntemus palvelurakenteesta. (Mts. 78.)

3.3.2 Kotipalvelu

19 § Kotipalvelu

Kotipalvelulla tarkoitetaan asumiseen, hoitoon ja huolenpitoon, toimintakyvyn ylläpitoon, lasten hoitoon ja kasvatukseen, asiointiin sekä muihin jokapäiväiseen elämään kuuluvien tehtävien ja toimintojen suorittamista tai niissä avustamista.

Kotipalvelua annetaan sairauden, synnytyksen, vamman tai muun vastaavanlaisen toimintakykyä alentavan syyn tai erityisen perhe- tai elämäntilanteen perusteella niille henkilöille, jotka tarvitsevat apua selviytyäkseen 1 momentissa tarkoitetuista tehtävistä ja toiminnoista.

Kotipalveluun sisältyvinä tukipalveluina annetaan ateria-, vaatehuolto- ja siivouspalveluja sekä sosiaalista kanssakäymistä edistäviä palveluja.

Lapsiperheellä on oikeus saada perheen huolenpitotehtävän turvaamiseksi välttämätön kotipalvelu, jos lapsen hyvinvoinnin turvaaminen ei ole mahdollista 2 momentissa mainittujen syiden vuoksi. (L 1301/2014.)

Kotipalvelulla tarkoitetaan työskentelyä, jossa suunnitelmallisesti ja tietyssä määräajassa toteutetaan perheiden kanssa tehtävää vanhemmuuden ja arjen tukemista. Kotipalvelulla pyritään vahvistamaan perheen omia voimavaroja selviytyä arjessa ja sitä toteutetaan perheen kotona. Kotipalvelu voi olla esimerkiksi siivous- ja lastenhoitoapua tai muuta apua, joka auttaa vahvistamaan perheen arjen taitoja. Näitä voivat olla esimerkiksi arjen rytmittäminen, kotitöiden tekeminen tai rajojen asettamisen harjoittelua. Arjen auttamisen lisäksi kotipalvelun työntekijät keskustelevat yhdessä perheiden kanssa perheille haastavista asioista ja etenkin arjessa vaikealta tuntuvista asioista. Keskustelemalla kotipalvelun työntekijän kanssa perheet voivat saada tilanteisiinsa uudenlaisia näkökulmia ja erilaisia mahdollisuuksia. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 75; Lapsiperheiden kotipalvelu 2015.)

Kotipalvelu on tärkeää apua perheille, joilla on esimerkiksi vähäinen sosiaalinen verkosto. Joskus voi olla myös niin, että vaikka sosiaalinen verkosto olisikin laaja, ei perhe uskalla tai kehtaa pyytää ystäviä tai sukulaisia arjen avuksi. Kotipalvelun työntekijä työskentelee perheen kotona määritellyn ajan, yleensä yhdestä kahteen kertaan viikossa, parin tunnin ajan kerrallaan. Kotipalvelu on perheille maksullista palvelua. (Järvinen ym. 2012, 75.)

Kuntaliiton selvityksen mukaan vuodesta 1990 vuoteen 2005 kotipalvelun käyttö on vähentynyt. Lapsiperheille suunnattu kotipalvelu vähentyi vielä vuosina 2005–2010 lähes 3900 lapsiperheellä. Vuoden 2010 jälkeen lapsiperheille kotipalvelun määrä on sen sijaan hieman alkanut lisääntymään. Tämän lisäksi keväällä 2013 Kuntaliiton teettämän lastensuojelun kuntakyselyn raportista käy ilmi, että lastensuojelun asiakkaille kotipalvelu jäi useimmiten saamatta 60 kunnassa. Lisäksi kotipalvelun järjestäminen lastensuojelun asiakkaille oli hankalaa 55 kunnassa. Kuitenkin 172 kunnassa kotipalvelu saatiin toteutettua kohtuullisella työmäärällä ja viiveellä tai oikea-aikaisesti. (Selvitys koti- ja tukipalveluista n.d.)

Silvola ja Tuulensola (2015) ovat tehneet opinnäytetyön lapsiperheiden kotipalvelun nykytilanteesta ja siihen kohdistuvista kehittämistarpeista Joensuussa. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää millaista lapsiperheiden kotipalvelua Joensuun kaupungin

sosiaali- ja terveystoimen yhteistoiminta-alueella toteutetaan. Lisäksi selvitettiin millaisia muutoksia sosiaalihuollon lainsäädäntöuudistus aiheutti lapsiperheiden kotipalveluun. Tulosten mukaan lapsiperheiden kotipalvelun työn sisällöt ovat hyvin samankaltaisia yhteistoiminta-alueella. Suurimmat haasteet liittyvät varhaisena tukena tarjottavaan kotipalveluun ja resurssien riittämättömyyteen. Asiakasmäärien odotetaan kasvavan tulevaisuudessa. (Silvola & Tuulensola 2005, 2, 23, 46.)

3.3.3 Tukihenkilö- ja tukiperhetoiminta

28 § Muut sosiaalipalvelut

Lomanviettopalveluja ja tukea lomavieton järjestämiseen annetaan perhetilanteen, pitkäaikaisen sairauden, vamman tai muun vastaavanlaisen syyn perusteella. Erityistä tukea tarvitsevalle lapselle tai hänen perheelleen voidaan järjestää vertaisryhmätoimintaa sekä tukihenkilö- tai perhe lapsen terveyden tai kehityksen turvaamiseksi. Kaikkien asiakkaiden hyvinvointia voidaan edistää myös muilla kuin 3 luvussa mainituilla sosiaalipalveluilla. (L 1301/2014.)

Tukihenkilötoiminnan tavoitteena on auttaa lapsiperheitä vapaaehtoisten tai ammatillisten tukihenkilöiden avulla. Kuntien lisäksi monet järjestöt tarjoavat tukihenkilö- sekä tukiperhetoimintaa. Tukihenkilöt voivat olla mukana monenlaisissa eri tehtävissä, esimerkiksi harrastuksissa ja muussa vapaa-ajan vietossa. Tukihenkilön rooli voi olla ohjaaja, neuvoja tai opastaja. Tukihenkilö kuuntelee ja keskustelee lapsien ja tarvittaessa lasten vanhempien kanssa. (Tukihenkilötoiminta n.d.) Tukihenkilöt ovat yleensä vapaaehtoisia tai he voivat olla myös ammatillisia. Vapaaehtoiset tukihenkilöt koulutetaan tehtävänsä ja he toimivat tukihenkilönä oman tiedon ja kokemuksen mukaan. (Ryhdy tukihenkilöksi n.d.)

Tukiperheet ovat tavallisia vapaaehtoisia perheitä. Perheellä voi olla lapsia, mutta tukiperhe voi olla myös yksinasuva tai lapseton pariskunta. Perheellä tulisi olla riittävästi aikaa ja tilaa ottaa lapsi tai lapsia hoitoonsa yhdestä kahteen kertaan kuukau-

nessa. Tukiperheen tarvitsevilla lapsilla on jokaisella erilaisia tarpeita ja elämäntilanteita, miksi tukiperhe tarvitaan ja tämän takia on hyvä, että tukiperheitä on erilaisia. Syitä lapselle, joka voi saada tukiperheen, ovat esimerkiksi jokin sairaus, yksinhuoltajuus tai vähäinen tukiverkosto. (Tukiperhetoiminta n.d.)

Vaikka tukiperheet ovatkin vapaaehtoisia, maksetaan heille kulukorvauksia lapsesta hänen hoidettavuutensa mukaan. Tukiperheissä käyvät lapset ovat tavallisesti 3-12 vuotiaita, mutta pienempiäkin lapsia tukiperheissä voi olla. (Tukiperhetoiminta n.d.) Tukiperheeksi sitoudutaan yleensä vuodeksi kerrallaan. Sosiaalityöntekijät valitsevat sopivat tukiperheet ja perheille lapset. Kaikki tukiperheet valmennetaan tehtävään ja he saavat tarvittaessa myös jatkokoulutusta sekä sosiaalityöntekijöiden tukea ja neuvontaa. (Ryhdy tukiperheeksi n.d.)

3.3.4 Lomanviettopalvelut

Lomanviettopalvelut voivat olla tarkoitettu koko perheelle tai pelkästään perheen lapselle/lapsille. Lomanviettopalveluja tarjoavat kunnat, mutta kunnat voivat tehdä yhteistyötä myös eri järjestöjen sekä seurakuntien kanssa. Lomanviettopalveluiksi katsotaan Terveystieteiden- ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan: tiedottaminen loma- ja leirimahdollisuuksista perheille, perheiden motivoiminen loma- ja leiritoiminnan hyödyntämiseen, perheiden ohjaaminen ja avustaminen hakemaan lomavieton järjestämistä, lausuntojen kirjoittamista lomaviettohakemuksen tueksi, taloudellisen tuen myöntäminen loman tai leirin omavastuuosuuteen, perheiden auttaminen maksuvelvoitteiden tekemiseen, sekä perheiden/lasten tutustuttaminen, saattaminen ja kuljettaminen lomaviettopaikkaan. (Lomanviettopalvelut ja tuki lomavieton järjestämiseen 2015.)

Pelastakaa lapset ry on yksi järjestöistä, joka järjestää lomakotitoimintaa. Lomakodit ovat tavallisia perheitä, jotka tekevät työtä vapaaehtoisesti. Lapsista maksetaan kulukorvaus, summa riippuu lapsen hoidettavuudesta. Lomakodeissa tärkeintä on antaa lapsille aikaa ja riittävästi huolenpitoa. Kaikki lomakotiperheet käyvät aiheeseen liittyvän koulutuksen ja tarvittaessa he saavat tukea ja neuvontaa Pelastakaa lapsien sosiaalityöntekijältä. Lomakotijaksot kestävät pääsääntöisesti muutamasta päivästä

kahteen viikkoon ja yleensä lapset käyvät niissä kesällä, mutta lomakodeissa voi käydä myös muina loma-aikoina. (Hakeutuminen lomakotiin lomalle n.d.; Lomakotitoiminta n.d.; Ryhdy lomakodiksi n.d.)

Lomanviettopalvelut tarjoavat lapsille lomaa ja irrottautumista arjesta, jos esimerkiksi vanhemmilla itsellään ei ole varaa lomailuun. Muita syitä lomakotipalveluun voivat olla esimerkiksi vanhemman uupumus tai perheen vähäinen tukiverkosto.

Yleensä lomakotipalveluita käyttävät lapset ovat yli kolme vuotiaita. (Hakeutuminen lomakotiin lomalle n.d.)

3.3.5 Vertaisryhmätoiminta

Laimion ja Karnellin (2010, 10–11) artikkelissa kerrotaan vertaisryhmätoiminnan perustuvan siihen, että ihmiset, joilla on samankaltainen elämäntilanne, esimerkiksi sairaus, saavat toisiltaan sellaista apua, jota ei muilta auttamistahoilta saa. Samankaltaisessa elämäntilanteessa olevat ihmiset voivat ymmärtää toistensa elämää paremmin kuin sellaiset, joilla kokemusta tällaisesta ei ole, vaikka eivät muuten välttämättä olisi tekemisissään toistensa kanssa. Yksi tärkeä ajatus on myös se, että ihmisillä itsellään on omia voimavaroja, jotka voidaan vertaisryhmätoiminnalla saada käyttöön. (Laimio & Karnell 2010, 10–11.)

Vertaisryhmätoiminnassa asiantuntijuus on kokemuksellista ja jokainen ryhmäläinen on tasa-arvoinen keskenään. Vertaisryhmätoimintaan osallistujilta vaaditaan usein omaa aktiivisuutta osallistua toimintaan ja ajatusta siitä, että omaan hyvinvointiin on mahdollisuutta saada parannusta. Vertaisryhmätoiminta ei yleensä itsessään pelkästään riitä, vaan se on hyvä lisä julkisille palveluille. (Laimio & Karnell 2010, 12.)

Vertaisryhmätoimintaa järjestävät monenlaiset eri järjestöt, jotka toteuttavat toimintaa vapaaehtoistyön muotona. Tämän lisäksi on nykyään julkistaustaista vertaisryhmätoimintaa, joka tarkoittaa, että vertaisryhmään on palkattu yksi ammattilainen, kuten sairaanhoitaja tai sosionomi. Osa vertaisryhmätoiminnasta on pelkästään vertaisryhmää tarvitsevien itsensä perustamia, eli ryhmä on perustettu kansalaislähtöisesti. (Huuskonen 2010, 16, 72.)

Huuskosen (2010, 16, 72) mukaan nykyisin paljon vertaisryhmätoimintaa tapahtuu myös Internetissä. Internetissä on paljon erilaisia keskusteluryhmiä, kuten suljettuja ja avoimia, chat- yhteisöjä sekä sähköpostilistoja, joissa voi keskustella nimettömänä tai omalla nimellä fyysisen vertaisryhmän tavoin. Internetissä tapahtuvaan vertaisryhmätoimintaan voi osallistua nimettömänä ja tämän takia siihen on matala kynnyksellä osallistua. Varsinkin nuoret aikuiset ja nuoret käyttävät Internetin vertaisryhmätoimintaa. (Huuskonen 2010, 16, 72.)

3.4 Perhekeskukset

Perhekeskuksilla tarkoitetaan palvelumallia, joka tuo yhteen lapsiperheiden varhaisen tuen palvelut, jotka edistävät lapsiperheiden hyvinvointia ja terveyttä sekä ehkäisevät erilaisia ongelmia. Perhekeskus tuo yhteen myös kolmannen sektorin eri palvelut. Toiminnan tavoitteena on vanhemmuutta ja vanhempien voimavaroja vahvistamalla edistää ja parantaa myös lasten hyvinvointia sekä terveyttä. Perhekeskuksissa työskennellään monialaisesti ja hallinnollisesti eri toimijoiden kanssa, kuten kolmannen sektorin. (Halme, Kekkonen & Perälä 2012, 15.) Perhekeskuksia kehitetään esimerkiksi Lasten Kaste- hankkeen osaohjelmien avulla, jotka on toteutettu vuosina 2007–2011 ja 2012–2015 (Hastrup, Pelkonen, Heinämäki & Kekkonen 2013, 17).

Perhekeskukset kokoavat yhteen erilaisia palveluita, jotka tarjoavat yleistä tukea, varhaista tukea sekä intensiivistä tukea. Tarkoituksena on, että kaikki palvelut saataisiin samasta paikasta, jolloin se on asiakkaille helpompaa ja että erityistä tukea voisi erityispalveluiden sijasta saada peruspalveluista. (Perhekeskus 2015.)

Perhekeskus tarjoaa yhteisöllistä arjen tukea olemalla kokoontumispaikka vanhemmille ja lapsille. Perheet voivat tavata vapaamuotoisesti tai osallistua ohjaajien vetämiin avoimiin vertaisryhmiin. Kokoontumispaikkoja ovat esimerkiksi erilaiset perhekahvilat, perheasemat ja perheentalot. (Perhekeskus 2015.)

Yleistä tukea voidaan tarjota tietyille ryhmälle, kuten perhevalmennusta tai se voi kohdistua lapseen ja perheeseen, kuten äitiys- ja lastenneuvoloiden terveystarkastukset. Yleisen tuen palvelut ovat universaaleja, kaikki ikäryhmät tavoittavia palveluja. Yleistä tukea on myös keskustelu-, ohjaus- ja neuvonta-apu, jota saadaan ilman lähetettä. Varhaista tukea annetaan lapsille ja perheille, jotka tarvitsevat yksilöllisempää tukea. Varhaisen tuen palveluita ovat muun muassa sosiaalihoitolain määrittelemät palvelut sekä muut kuntakohtaiset varhaisen tuen palvelut, kuten ehkäisevät parisuhde- ja eroneuvontapalvelut. Intensiivistä tukea tarjotaan perheille, joille varhainen tuki ei riitä, vaan he tarvitsevat pidempikestoisempaa, vahvempaa ja tiheämpää tukea. Tällaista tukea ovat esimerkiksi erilaiset neuvonta-, terapia-, ja hoitosuhteet sekä kohdennetut vertaisryhmät. (Perhekeskus 2015.)

Jyväskylän seudun Perhe- hanke toteutettiin vuosina 2005–2007. Hankkeessa olivat mukana Jyväskylän maalaiskunta, Laukaa, Muurame ja Mannerheimin lastensuojeluliiton Keski-Suomen piiri ry. Hankkeen ensimmäisen vaiheen tavoitteena oli perustaa pysyvät perhepalveluverkostot, joissa toteutetaan tiivistä moniammatillista yhteistyötä ja joissa otetaan huomioon perheiden omat vahvuudet ja voimavarat. Toisen vaiheen tarkoitus oli jatkaa perhekeskusten kehittämistyötä sekä mallintaa työmuotoja ja saada kehitetyt toiminnot pysyviksi. (Kempainen 2008, 5.)

Jyväskylän seudun Perhe- hankkeen avulla saatiin luotua perhekeskustyöhön hyviä uusia käytänteitä, joita voi käyttää ja soveltaa myös valtakunnallisella tasolla. Tämän lisäksi Perhe- hanke on vahvistanut varhaisen tuen palvelurakennetta Jyvässeudulla, muun muassa vertaisryhmätoiminnan vahvistajana, palauttamassa perhevalmennusta takaisin Jyväskylän maalaiskuntaan ja Jyväskylään ja toteuttamalla isätoimintatyötä. (Viitala 2008, 2.)

Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos on tehnyt julkaisun vuonna 2012 perhekeskuksista. Selvityksen tavoitteena oli tuottaa tietoa perhekeskusten palveluista, yhteistoiminnasta ja johtamisesta Suomessa. Tieto selvitykseen on kerätty sosiaali- ja terveysministeriön toimeksiantona vuonna 2011. Selvityksen aineiston muodostivat 32 kuntaa,

joissa oli perhekeskustoimintaa. Keskeisimmät perhekeskustoiminnan tavoitteet olivat vastaajien mukaan: lasten ja perheiden hyvinvoinnin edistäminen, kohtaamispaikan tarjoaminen perheille, varhaisen tuen tarjoaminen, kohdennetun tuen tarjoaminen ja perhekeskustoiminnan vakiinnuttaminen ja kehittäminen. Alla on esitelty erilaisia perhekeskusmalleja, joita selvityksessä nousi ilmi. (Halme, Kekkonen, & Perälä 2012, 7, 46.)

Erilaisia perhekeskusmalleja

Perhekeskus kokonaisuuksia on neljää erilaista sen mukaan, mitä palveluja ne järjestävät. Monialaisiksi perhekeskuksiksi kutsutaan sellaisia perhekeskuksia, joissa on vähintäänkin äitiysneuvola, lastenneuvola, avoin varhaiskasvatus sekä ehkäisevät sosiaali- ja terveyspalvelut. Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen teettämän kyselyn mukaan vastanneista 50 % oli kunnassaan tällainen monialainen perhekeskus. (Halme, Kekkonen & Perälä 2012, 68.)

Hyvinvointineuvolatyyppinen perhekeskus sisältää terveyskeskustoiminnan äitiys- ja neuvolapalveluiden lisäksi vähintään ennaltaehkäiseviä sosiaalipalveluja. Hyvinvointineuvolatyyppinen perhekeskus ei sisällä avoimen varhaiskasvatuksen tai päivähoiton palveluita. Kolmas perhekeskusmalli on avoimen varhaiskasvatuksen perhekeskus. Tällaisessa perhekeskuksessa palvelut muodostuvat avoimen varhaiskasvatuksen toiminnan ympärille ja siihen kuuluvat vähintään ennaltaehkäisevät sosiaalipalvelut tai kolmannen sektorin palvelut. Tällaiseen perhekeskusmalliin ei kuulu äitiys- ja lastenneuvolapalveluja. (Mts. 68–69.)

Viimeinen perhekeskusmalli on nimeltään erikoistunut perhekeskus, jolle tyypillistä on tarjota erilaisia erityispalveluita, kolmannen sektorin palveluita tai sosiaalitoimen palveluita. Erikoistuneeseen perhekeskusmalliin eivät kuulu äitiys- ja lastenneuvolapalvelut eikä myöskään avoin varhaiskasvatus. (Mts. 69.)

4 Sosiaalihuoltolaki

4.1 Sosiaalihuoltolain merkitys

Hyvin toimiva sosiaalihuolto ja sosiaalihuoltoon kuuluva palvelujärjestelmä ovat keskeisessä osassa ihmisten hyvinvoinnin ja perusoikeuksien toteuttamisessa (Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmän loppuraportti 2012, 11). Toimiva sosiaalihuolto lisää luottamusta siihen, että yhteiskunta osallistuu sosiaalisen turvallisuuden ylläpitoon ja hyvinvointia uhkaavien tekijöiden vähentämiseen silloin, kun kaikille yhteiset tuki- ja palvelujärjestelmät sekä lähiyhteisön apu eivät riitä (Haverinen, Kuronen & Pösö 2014, 9).

Sosiaalihuoltolain tehtävänä on luoda valtakunnallisesti yhdenmukaiset sosiaalihuollon järjestämispuitteet. Lain säännökset kohdistuvat kuntien tarjoamaan sosiaalihuoltoon. Sosiaalihuoltolailla määritetään taloudelliset resurssipuitteet, turvataan asiakkaiden oikeudet, asetetaan tavoitteita sosiaalihuollolle sekä turvataan sosiaalihuollon laatua. (Kananoja, Lähteinen & Marjamäki 2011, 53.)

Sosiaalityötä tekeväille työntekijälle sosiaalihuoltolaki on yksi työkalu. Lakiin voi tukeutua esimerkiksi pyrittäessä turvaamaan asiakkaiden oikeuksia tai vaikutettaessa sosiaalityön resursseihin ja niiden jakautumiseen kunnassa. Sosiaalityötä toteuttava voi käyttää sosiaalihuollon lainsäädäntöä työkalunaan edistäessään paikallistasolla sosiaalihuollolle asetettuja päämääriä. (Kananoja ym. 2011, 54.)

4.2 Sosiaalihuoltolain uudistamisen tarpeet

Vanhan sosiaalihuoltolain 17.9.1982/710 lainsäädäntö on suurelta osin peräisin 1980-luvulta. Lainsäädännön valmistelua aloitettiin monilta osin jo 1970-luvulla. Vanhaa sosiaalihuoltolakia säädettäessä annettiin merkittävää painoa neuvonnalle, ohjaukselle, tiedotukselle, koulutukselle sekä tutkimukselle ja kehittämiselle. Sosiaalihuoltolaki kuitenkin määritti sosiaalihuollon kokonaisuutena, jossa palvelut muodos-

tavat keskeisen osan. (Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmän loppuraportti 2012, 11.) Vuoden 1982 sosiaalihuoltolain voidaan katsoa olevan suurilta osin viranomaislähtöinen ja järjestelmälähtöinen (Kröger 2014, 39).

Sosiaalihuollon toimintaympäristö, näkemys yhteiskunnasta sekä palvelujen tarvitsijoihin liittyvä ajattelu on kuitenkin muuttunut sitten 1980-luvun. Kunta- ja palvelurakennemuutos on nostanut esille uusia kysymyksiä eri toimijoiden työnjaosta ja yhteistyöstä. Kuntien palvelukokonaisuudet muotoutuvat monin eri tavoin ja vanhaa sosiaalihuoltolakia on ollut haasteellista soveltaa uusiin toimintamalleihin tai -tapoihin. Palvelujärjestelmä on pirstaloitunut, erikoistunut ja monimutkaistunut vuosien saatossa. Tästä syystä asiakkaan asioita hoitavat nykyään useat eri tahot. Asiakkaan näkökulmasta palvelujen käyttäjänä palvelurakenteen on oltava selkeä ja sellainen, joka turvaa asiakkaalle avun, tuen ja hoivan tarpeeseen perustuvat palvelut saumattomasti. (Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmän loppuraportti 2012, 13 - 14.)

Sosiaalihuollon toimintaympäristö ja asiakkuudet ovat muutoksessa. Vanhan sosiaalihuoltolain ollessa voimassa sosiaalihuoltoa on toteutettu järjestelmälähtöisesti lain määritellyissä kunnalle kuuluvissa sosiaalihuollon tehtävissä ja tilanteissa, joissa sosiaalipalveluja on myönnettävä. Sosiaalihuollon asiakkuudet ovat ajan saatossa muuttuneet moninaisiksi asiakkaiden tuen tarpeiden vaihdellessa väliaikaisesta tarpeesta ketjuuntuneisiin moniasiakkuuksiin. Ongelmana on myös ollut, että kunnan tarjoamien sosiaalipalvelujen varjoon jäivät sosiaalihuoltoon kuuluvat tiedotus, neuvonta ja sosiaalisiin oloihin vaikuttaminen. Sosiaalisiin oloihin vaikuttamisella ja hyvinvoinnin edistämällä voidaan ennaltaehkäistä ongelmia, vähentää inhimillistä kärsimystä ja saavuttaa säästöjä kustannuksissa. Sosiaalihuollon uudistamisen lähtökohtana onkin järjestelmälähtöisyyden sijaan yksilö ja perhelähtöisyys. Uuden sosiaalihuoltolain yhtenä tavoitteena on näin ollen tarkastella palvelukokonaisuuden muodostumista asiakkaan tarpeiden kautta. (Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmän loppuraportti 2012, 77 - 89.)

4.3 Uuden sosiaalihuoltolain tarkoitus ja tavoitteet

Sosiaalihuollon lainsäädännön rakenteet uudistettiin. Uudessa laissa rakenneuudistus näkyy siten, että nykyiset luvut hyvinvoinnin edistäminen, sosiaalipalvelut, sosiaalihuollon toteuttaminen ja palvelujen laadun varmistaminen ovat korvanneet vanhan lain luvut hallinto, kunnan sosiaalihuolto, menettely sosiaalihuollon toteuttamisessa, kuntien keskinäiset korvaukset ja yksityisen sosiaalihuollon valvonta. (Sosiaalihuoltolaki uudistuu 2015, 6.) Uusi sosiaalihuoltolaki on tuonut lisäksi muutoksia muun muassa lastensuojelulakiin, terveydenhuoltolakiin, sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin sekä lapsen elatuksesta annettuun lakiin (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2015, 3).

Sosiaalihuoltolain 1301/2014 ensimmäisessä pykälässä luetellaan sosiaalihuoltolain tarkoitus;

1) edistää ja ylläpitää hyvinvointia sekä sosiaalista turvallisuutta;

2) vähentää eriarvoisuutta ja edistää osallisuutta;

3) turvata yhdenvertaisin perustein tarpeenmukaiset, riittävät ja laadukkaat sosiaalipalvelut sekä muut hyvinvointia edistävät toimenpiteet;

4) edistää asiakaskeskeisyyttä sekä asiakkaan oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun sosiaalihuollossa;

5) parantaa yhteistyötä sosiaalihuollon ja kunnan eri toimialojen sekä muiden toimijoiden välillä 1–4 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden toteuttamiseksi.

(L 1301/2014).

Lisäksi uusi sosiaalihuoltolaki määrittelee sosiaalihuollon tehtäväkenttää, pyrkii vahvistamaan ja edistämään monialaista yhteistyötä sekä turvaa sosiaalihuollon toimintaedellytyksiä niissä tehtävissä, jotka kuuluvat sosiaalihuollon osaamiseen ja vastuulle (Sosiaalihuoltolaki uudistuu 2015, 7).

Sosiaalihuollon lainsäädäntöuudistuksen tavoitteina on edistää sosiaalihuollon yhdenvertaista saatavuutta ja saavutettavuutta. Sosiaalihuollon painopistettä pyritään siirtämään korjaavista toimista hyvinvoinnin edistämiseen ja varhaiseen tukeen. Tavoitteina on myös vahvistaa asiakaslähtöisyyttä ja kokonaisvaltaisuutta sekä turvata

ihmisen tuen saantia hänen omassa arkiympyrössään. Myös sosiaalihuoltolain aseman vahvistaminen keskeisenä yleislakina kuuluu Sosiaali- ja terveysministeriön määrittämiin uudistuneen sosiaalihuoltolain tavoitteisiin. (Sosiaalihuoltolaki uudistuu 2015, 7.)

Palvelujen painopisteen siirtämisen korjaavista palveluista ennaltaehkäiseviin palveluihin ja varhaiseen tukeen odotetaan tuovan säästöjä, sillä korjaavat palvelut kuten sijaishuolto on usein kalliimpaa kuin varhaisena tukena tarjottavat palvelut. Myös tuen ja palvelujen saaminen oikea-aikaisesti uskotaan vähentävän kustannuksia. Sosiaalihuoltolain uudistuksella pyritään kokonaisvaltaisesti ihmisten työ- ja toimintakyvyn parempaan turvaamiseen kuin aikaisemmin, ja tämän tavoitteen toteutuessa säästöt voivat olla pitkällä aikavälillä huomattavia. Taloudellisesta näkökulmasta katsottuna uuden sosiaalihuoltolain tuomat säästöt näkyvät kuitenkin vasta pitemmällä aikavälillä. (Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmän loppuraportti 2012, 96.)

4.4 Uusi sosiaalihuoltolaki ja perheiden varhainen tuki

4.4.1 Uuden lain vaikutukset perheiden varhaiseen tukeen

Sosiaalihuollon lainsäädäntöuudistuksen yhtenä päätavoitteena on sosiaalihuollon perhepalveluissa painopisteen siirtäminen korjaavista toimista hyvinvoinnin edistämiseen ja varhaiseen tukeen. Uudistuksella pyritään vahvistamaan lasten ja lapsiperheiden varhaista tukea sekä asiakaslähtöisyyttä ja parantamaan palvelujen saantia lasten ja perheiden omassa arkiympäristössä. Lisäksi uudistuksen pyrkimyksenä on parantaa lasten ja nuorten hyvinvointia, vähentää lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun tarvetta sekä ehkäistä syrjäytymistä. (Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmän loppuraportti 2012, 99.)

Uuden lain myötä asiakassuhteet tiivistyvät sosiaalihuollon perhepalveluissa, sillä asiakkaille tai asiakasperheille nimetään asiakkuuden ajaksi omatyöntekijä (Kähkönen 2014). Omatyöntekijän on edistettävä palvelujen järjestämistä asiakkaalle palvelutarpeen arvioinnin mukaisesti. Omatyöntekijää ei tarvitse nimetä, jos asiakkaalle on jo

nimetty muu palveluista vastaava työntekijä tai omatyöntekijän nimeäminen on muulla tavalla tarpeetonta. (L 1301/2014.)

Sosiaalihuollon perhepalvelujen painopisteen siirtäminen korjaavista toimista hyvinvoinnin edistämiseen ja varhaiseen tukeen edellyttää, että varhaisen tuen perhepalvelujen osuus kunnassa kasvaa. Uudistuneen lain myötä kotipalvelun (19§) lisäksi perhetyötä (18§), tukihenkilöitä ja -perheitä sekä vertaisryhmätoimintaa (28§) on kunnassa annettava yleisinä perhepalveluina myös ilman lastensuojelun asiakkuutta. (Kuntainfo 2015, 6.) Tavoitteena on, että perheiden kynnys palveluiden hakemiseen madaltuu, kun palveluiden saamiseen ei tarvita enää lastensuojelun asiakkuutta (Kähkönen 2014).

Lain muutos edellyttää kunnilta monia toimenpiteitä. Resursseja on kohdennettava uudelleen, sillä kunnilta odotetaan palvelujen lisäämistä yleisiin perhepalveluihin. Palveluita tarvitsevilla perheillä on oltava vahva oikeus saada palveluita. Palveluita on oltava tarjolla ilman lastensuojelun asiakkuutta, mutta lastensuojelun työntekijöiden ja yleisten perhepalvelujen työntekijöiden on tehtävä yhteistyötä. Lain muutos edellyttää myös lapsen edun aiempaa parempaa huomioimista viranomaisten ja ammattilaisten toiminnassa sekä erityistä tukea tarvitsevien lasten huomioimista yleisissä palveluissa. (Sosiaalihuoltolaki uudistuu 2015, 12.) Myös henkilöstön osaamisesta on huolehdittava palveluiden muuttuessa ja asiakkaille eli kuntalaisille tiedotettava selkeästi, mistä palveluja ja apua voi saada (Jaakkola n.d.).

Painopisteen siirtäminen korjaavista toimenpiteistä varhaiseen tukeen ja ennaltaehkäisyyn voidaan myös nähdä sosiaalisena investointina, jonka avulla ehkäistään ongelmien kasautumista ja monimutkaistumista. Uuden sosiaalihuoltolain tavoitteena on, että sosiaalihuoltoa vahvistettaisiin ihmisten elämänkaaren eri vaiheissa ja sosiaalihuoltoa olisi tarjolla ihmisten omissa arkiympyröissä. Tämän tavoitteen toteutumiseksi olisi pyrittävä huostaanottojen ja laitosasumisen minimoimiseen ja avohuollon tehokkaaseen kehittämiseen. Erityisesti kotiin annettavien palvelujen arvo on ymmärrettävä tärkeänä osana arkea sujuvoittavia sosiaalipalveluja ja varhaista tukea. (Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmän loppuraportti 2012, 89.)

4.4.2 Muutokset lastensuojelussa

Sosiaalihuoltolain muutos tavoittelee sitä, että lastensuojelun asiakasmäärät vähenisivät varhaisen tuen tehostuessa kunnissa. Lakiuudistuksen myötä lastensuojelun asiakkuus alkaa vasta silloin, jos lastensuojelun tarve todetaan tai perheelle annetaan lastensuojelun palveluja tai tukitoimia. Näitä ainoastaan lastensuojelun asiakkuuden kautta saatavia palveluja tai tukitoimia ovat lastensuojelulain mukainen taloudellinen tuki, tehostettu perhetyö, perhekuntoutus sekä lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle. (Uusi sosiaalihuoltolaki: Sosiaalihuoltoa ja lastensuojelua koskevat uudistukset voimaan asteittain 2015.)

Myös lastensuojelun kiireellisen sijoituksen kriteerit tiukentuivat. Lapsi voidaan sijoittaa kiireellisesti vain silloin, jos lapsi on välittömässä vaarassa ja huostaanoton edellytykset täyttyvät. Lisäksi lapselle ja hänen perheelleen on järjestettävä viipymättä lapsen terveyden ja kehityksen kannalta välttämättömät terveydenhuollon palvelut silloin, kun lastensuojelun tarve johtuu riittämättömistä terveydenhuollon palveluista. Palvelu voi olla esimerkiksi mielenterveyspalvelu. (Jaakkola n.d.)

Myös lasten kanssa toimivien ammattilaisten ilmoitusvelvollisuus laajentui. Rikostutinnan nopeuttamiseksi lasten kanssa toimivilla ammattilaisilla, joilla on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus, on uuden lain myötä velvollisuus tehdä rikosilmoitus myös suoraan poliisille silloin, kun epäillään lapsen pahoinpitelyä. Uusia laissa määriteltyjä tahoja, joiden velvollisuutena on tehdä lastensuojeluilmoitus, ovat tullin, rajavartiolaitoksen ja ulosottoviranomainen. (Jaakkola n.d.)

5 Laukaan kunnan varhaisen tuen perhepalvelut

5.1 Perustietoa Laukaan kunnasta

Laukaan kunta sijaitsee Keski-Suomessa, vähän yli 20 kilometrin päässä Jyväskylästä ja Äänekoskesta. Tämän lisäksi muita naapurikuntia ovat Hankasalmi, Toivakka, Konnevesi ja Uurainen. Asukasluku on 18 600 ja maa-ala 648,59 km². Laukaa on kasvava kunta, sillä kunnan asukasluku on tasaisesti kasvanut jo monena vuonna noin 100–200 asukkaalla. (Sijainti 2014; Laukaa tietopaketti 2014–2015 2014, 1, 2.)

Laukaan suurimmat taajamat ovat Leppävesi, Lievestuore, Vihtavuori ja kirkonkylä. Laukaassa on monipuolisesti erilaisia palveluita, jotka ovat jakaantuneet tasaisesti taajamiin. Laajojen palvelujen lisäksi maaseutualueilla on kattavasti päiväkoteja ja kouluja sekä liikuntatiloja. (Laukaa tietopaketti 2014–2015 2014, 2.)

5.2 Palvelurakenne ja palveluiden järjestäminen

Laukaan kunnan varhaisen tuen perhepalvelut järjestää pääasiassa Laukaan kunta itse. Varhainen tuki on koettu kunnassa tärkeäksi. Tarve varhaisen tuen palveluille on ja siihen halutaan Laukaan kunnassa vastata. Ostopalveluita käytetään vain tarpeen mukaan. Ostopalveluina on voitu ostaa esimerkiksi siivousapua ja tukiperhetoimintaa. (Paavilainen 2015.)

Palveluvalikossa ei ole tapahtunut suuria muutoksia Laukaan kunnassa uudistuneen sosiaalihuoltolain myötä. Sen sijaan työtapoja on muutettu ja kehitetty. Laukaan kunnassa tarjotaan arkipäivän sosiaalipäivystystä klo 10–11, jossa sosiaaliohjaajat ja sosiaalityöntekijät päivystävät ja asiakkaat voivat tulla käymään ilman ajanvarausta. Tämä on yksi matalankynnyksen palveluista, jolloin asiakkaat voivat tulla kysymään ilman ajanvarausta elämäänsä askarruttavista asioista. Sosiaalipäivystyksessä käydään kysymässä paljon toimeentulotukiasioista mutta myös erotilanteista ja asunnottomuusasioista. (Paavilainen 2015.)

Laukaan kunnassa on sosiaalityössä eri tiimejä. Aikaisemmin tiimit olivat aikuissosiaalityö, perhesosiaalityö ja vammaissosiaalityö. Tiimejä on tällä hetkellä kaksi: lastensuojelu sekä aikuis- ja perhesosiaalityö. Uusi tiimijako on tehty elokuun 2015 alusta alkaen. Tiimijaossa lastensuojelu eriytettiin omaksi tiimikseen ja aikuis- ja perhesosiaalityön tiimi yhdistettiin. Vammaissosiaalityö on osa aikuis- ja perhesosiaalityötä. Tällä muutoksella on pyritty siihen, että perheet saisivat apua myös ilman lastensuojelun asiakkuutta. (Paavilainen 2015.)

Resursseihin on saatu lisättyä yksi työntekijä aikuis- ja perhesosiaalityöhön. Lastensuojelusta yksi sosiaalityöntekijä on siirtynyt aikuis- ja perhesosiaalityöhön ja lastensuojeluun tullut yksi sosiaaliohjaaja, jota siellä ei ole aikaisemmin ollut. Painopistettä on saatu painotettua aikuis- ja perhesosiaalityöhön, jotta varhaista tukea pystytään paremmin tarjoamaan. (Paavilainen 2015.)

Työtä tehdään Laukaan kunnassa paljon ”limittäin lomittain”, eli työntekijät tekevät hyvin laajasti eri töitä. Työtä tehdään työparityöskentelynä ja työparit katsotaan asiakasperheiden tarpeiden mukaan. Asiakkaat määrittelevät tarpeen palvelulle ja sen perusteella katsotaan, mikä työpariyhdistelmä mihinkin perheeseen lähtee työskentelemään. (Paavilainen 2015.)

Lisäksi Laukaan kunnalla on arviointitiimi, jossa mukana on myös vastaava perhetyöntekijä, joka miettii, pystyisikö perhetyöstä työntekijä lähtemään mukaan palvelutarpeen arviointeihin. Arviointitiimiin kuuluu lisäksi myös sosiaalityöntekijät lastensuojelusta, aikuis- ja perhesosiaalityöstä sekä vammaissosiaalityöstä sekä sosiaaliohjaajat. (Paavilainen 2015.)

Perhetyö ja kotipalvelu

Perhetyössä on Laukaassa vastaava perhetyöntekijä, joka koordinoi perhetyötä. Perhetyöhön kuuluu myös lapsiperheiden kotipalvelu. Ilman lastensuojelun asiakkuutta perhetyötä on voinut Laukaan kunnassa saada jo ennen sosiaalihuoltolain uudistamista. Varhaisen tuen perhetyöhön perheet ovat ohjautuneet paljon neuvolan

kautta. Perhetyössä on tällä hetkellä 10 työntekijää. Perhetyöntekijöistä yksi toteuttaa kotipalvelua ja kaksi vastaavat vammaisten asiakkaiden tuen tarpeisiin. Perhetyöntekijät tekevät myös lastensuojelutarpeen selvittämistä yhdessä sosiaalityöntekijöiden kanssa työparityöskentelyinä. (Paavilainen 2015.)

Tukiperhe- ja tukihenkilötoiminta sekä perheneuvola

Tukiperhetoiminta Laukaan kunnassa tulee suurimmaksi osaksi Pelastakaa lapset ry:n kautta, joka tuottaa ja tarjoaa tukiperheitä ja tukihenkilöitä. Tukihenkilöitä on ennen tarjottu perhetyön kautta, mutta tällä hetkellä perhetyölle on niin suuri tarve, ettei ole mahdollista tarjota tukihenkilöitä sitä kautta. (Paavilainen 2015.)

Laukaalaiset saavat myös perheneuvolan palveluita, jotka tulevat Jyväskylän kaupungin sosiaali- ja terveystoimesta. Perheneuvolan tarkoituksena on tarjota lapsiperheille tukea erilaisissa elämäntilanteissa, kuten parisuhteen ongelmassa, vanhemmuuteen liittyvissä asioissa, perheen ristiriitatilanteissa tai lapsen kehitykseen tai käyttäytymiseen liittyvissä kysymyksissä. Palvelut on tarkoitettu lasten asioissa pääasiassa alle 13- vuotiaille lapsille. Työntekijät perheneuvoloissa ovat sosiaalityöntekijöitä, psykologeja sekä lääkäreitä. Työmuotoina käytetään muun muassa erilaisia terapiamuotoja, kuten perhe-, yksilö- ja voimavaraterapioita, lasten ja vanhempien ryhmiä sekä lapsen ja perhetilanteiden tutkimista ja hoitoa. (Perheneuvola 2015.)

6 Tutkimuksen tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tutkia, mitä muutoksia sosiaalihuoltolain uudistuksella on ollut lapsiperheiden varhaisen tuen työhön ja palveluihin Laukaan kunnassa. Tutkimme lain tuomia muutoksia työntekijöiden kokemuksia selvittämällä. Keskityimme opinnäytetyössämme tutkimaan varhaisen tuen perhepalveluihin kohdistuneita muutoksia, joita uusi sosiaalihuoltolaki on tuonut tullessaan. Rajasimme pois muut sosiaalihuollon palvelut, joita sosiaalihuoltolain uudistuminen on mahdollisesti koskettanut.

Toteuttaaksemme tutkimuksemme tarvitsimme tietoa Laukaan kunnan varhaisen tuen palvelurakenteesta. Palvelukokonaisuuden hahmottaminen auttoi työntekijöiden kyselyn laatimisessa sekä tulosten ymmärtämisessä ja analysoinnissa. Opinnäytetyömme taustakysymys on:

- Miten varhaisen tuen perhepalvelut on toteutettu Laukaan kunnassa?

Tutkimuskysymyksemme ovat:

- Millaisia muutoksia sosiaalihuoltolain uudistus on tuonut työntekijöiden työhön?
- Millaisia muutoksia sosiaalihuoltolain uudistus on tuonut varhaisen tuen perhepalveluihin ja niiden järjestämiseen?
- Millaisia kehittämistarpeita varhaisen tuen työssä ja perhepalveluissa vielä on?

Opinnäytetyömme tavoitteena on luoda tutkimusaineiston perusteella kuvaus uudistuneen sosiaalihuoltolain muutoksista perheiden varhaisen tuen työhön ja palveluihin Laukaan kunnassa. Pyrimme tutkimuksellamme keräämään tietoa myös siitä, miten sosiaalihuollon uudistus näkyy lapsiperheiden kanssa työskentelevien työntekijöiden työssä. Tavoitteena on lisäksi kehittämistarpeita ja -ehdotuksia selvittämällä tuottaa tuloksia, joita Laukaan kunta voi käyttää hyödykseen lapsiperheiden varhaisen tuen työn ja palveluiden kehittämisessä.

7 Tutkimuksen toteuttaminen

7.1 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyössä tutkimme sosiaalihuoltolain uudistuksen tuomia muutoksia Laukaan kunnan varhaisen tuen työhön ja perhepalveluihin työntekijöiden näkökulmasta. Tut-

kimuksessa käytämme kvalitatiivista eli laadullista tutkimusotetta. Laadullisessa tutkimuksessa tarkoituksena on kuvata jotain ilmiötä, ymmärtää tiettyä toimintaa tai antaa teoreettinen tulkinta jollekin ilmiölle (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85). Laadulliselle tutkimukselle ominaista on, että tutkittavaa kohdetta tarkastellaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Pyrkimyksenä on tosiasioiden löytäminen, ei jo olemassa olevan tiedon vahvistaminen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161.) Laadullisen tutkimuksen eri vaiheet eivät aina ole etukäteen selkeästi jäsennettävissä, vaan tutkimussuunnitelma usein muovautuu ja kehittyy vähitellen tutkimuksen edetessä (Kiviniemi 2007, 70).

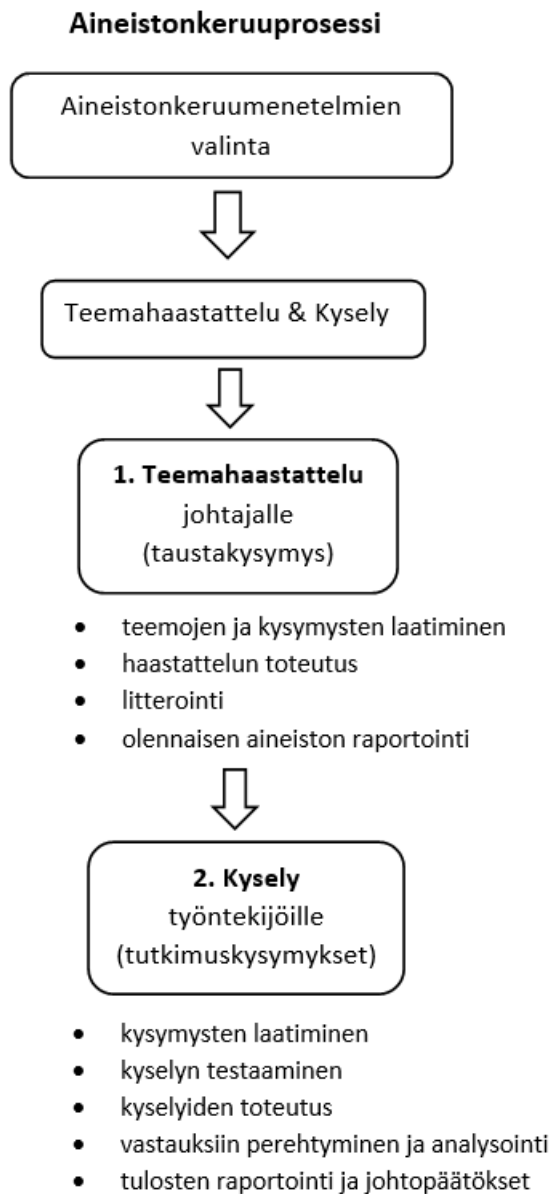
Laadullisessa tutkimuksessa merkitykset korostuvat, ollaan kiinnostuneita siitä, miten ihmiset kokevat ja näkevät maailman. Tiedon keruussa ja analysoinnissa tärkeässä asemassa on tutkija itse, sillä hänen kauttaan tutkittavien reaali maailma suodattuu tuloksiksi. Laadullinen tutkimus on usein kuvailevaa ja päättely induktiivista, eli yksittäisistä havainnoista edetään tuloksiin. (Kananen 2014, 19–20.) Tutkimuksemme työntekijöiden kokemusten ja näkemysten kautta luodaan ymmärrystä ja kokonaiskuvaa Laukaan kunnan varhaisen tuen perhepalveluista ja työstä uudistuneen sosiaalihuoltolain valossa.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuskohde valitaan harkiten, eikä satunnaisotannalla (Hirsjärvi ym. 2009, 164). Tutkimuksessa selvitämme Laukaan kunnan sosiaalitoimessa lapsiperheiden kanssa työskentelevien työntekijöiden näkemyksiä ja kokemuksia. Tutkimuksemme antaa tietoa vain Laukaan kunnasta, eikä tuloksia voi laajemmin yleistää, mikä on myös tyypillistä laadulliselle tutkimukselle (Kananen 2014, 19).

7.2 Aineiston keruu

Toteutimme opinnäytetyön aineiston keruun kaksivaiheisena. Aineiston keruumenetelminä käytimme teemahaastattelua ja sähköistä Webropol kyselyä. Tutkimuksemme aineiston keruumenetelmistä pääpaino oli kyselyllä, sillä sen avulla selvitimme työntekijöiden kokemuksia. Ensin haastattelimme Laukaan kunnan sosiaali-

työn johtajaa, sillä tarvitsimme tietoa kunnan varhaisen tuen perhepalveluiden palvelurakenteesta. Esimiehen haastattelu auttoi hahmottamaan varhaisen tuen palvelukokonaisuutta kunnassa. Seuraavaksi toteutimme kyselyn työntekijöille. Haastattelun tuottamaa tietoa hyödynsimme työntekijöiden kyselyn kysymysten laatimisessa. Tutkimuksemme aineistonkeruuprosessi on esitetty alla olevassa kuviossa.

Kuvio 3. Tutkimuksen aineistonkeruuprosessi

Teemahaastattelu

Haastattelun tarkoituksena on kerätä luotettava aineisto, jonka pohjalta voidaan tehdä tutkittavaa ilmiötä koskevia päätelmiä (Hirsjärvi & Hurme 2008, 35). Teemahaastattelussa edetään etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten varassa. Teemahaastattelussa tarkoituksena on löytää merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimuskysymysten mukaisesti. Etukäteen valitut teemat perustuvat tutkimuksen viitekehukseen eli siihen, mitä aiheesta ennalta tiedetään. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.) Teemahaastattelun avulla saadaan tutkittavien ääni kuuluviin (Hirsjärvi & Hurme 2011, 48).

Haastattelun etu on joustavuus, sillä haastattelija voi haastattelutilanteessa toistaa kysymyksen, oikaista väärinkäsityksiä, selventää kysymysten sanamuotoja ja käydä keskustelua haastateltavan eli tiedonantajan kanssa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73.) Tutkimuksen tekijän on vaikea tietää ennalta vastausten suuntia, mutta suorassa vuorovaikutuksessa tapahtuva haastattelu mahdollistaa vastausten syventämisen ja lisäkysymysten esittämisen. Lisäksi sanattomat vihjeet vuorovaikutuksessa auttavat ymmärtämään vastauksia ja merkityksiä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 34–35.)

Valitsimme teemahaastattelun (liite 1) tutkimusmenetelmäksi, koska sen avulla haastateltava pystyy vapaasti kertomaan eri teemoihin liittyvistä asioista. Tällöin on mahdollista saada sellaista tietoa, jota ei pelkkien valmiiksi tehtyjen kysymysten perusteella voisi välttämättä saada. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tutkimuksemme teemahaastattelun pääasiallisena tarkoituksena oli saada tietoa Laukaan kunnan varhaisen tuen perhepalveluiden palvelurakenteesta. Pyrimme haastattelun avulla saamaan vastauksen tutkimuksen taustakysymykseen: miten varhaisen tuen perhepalvelut on Laukaan kunnassa toteutettu. Lisäksi kysyimme haastattelussa myös muihin tutkimuskysymyksiin liittyvistä aiheista. Palvelurakenteen lisäksi haastattelun teemoina olivat sosiaalihuoltolain uudistuksen tuomat muutokset varhaisen tuen perhepalveluihin sekä varhaisen tuen palveluiden kehittäminen.

Toteutimme haastattelun marraskuun puolella välissä vuonna 2015. Osallistuimme kaikki kolme haastatteluun. Laadimme työnjaon, jossa yksi keskittyi kysymysten esittämiseen ja kaksi havainnoi ja esitti tarkentavia kysymyksiä. Nauhoitimme ja litteroimme haastattelun. Litteroidusta aineistosta poimimme tutkimuksen kannalta olennaisen tiedon. Tutkimuksen taustakysymyksen, eli Laukaan kunnan varhaisen tuen palvelurakenteen, olemme esitelleet jo teorian yhteydessä kappaleessa 5 ”Laukaan kunnan varhaisen tuen perhepalvelut”. Haastattelun tuottamaa tietoa hyödynsimme myös soveltuvin osin työntekijöiden kyselyn tuloksissa.

Kysely

Toteutimme työntekijöiden kyselyn sähköisenä Webropol kyselynä (liite 2). Kyselylomake on perinteinen tapa kerätä tutkimusaineistoa. Nykyisin perinteisen paperisen kyselylomakkeen rinnalle ovat tulleet myös sähköiset kyselyt. Kysely voidaan toteuttaa monella eri tapaa ja kyselyn muoto vaihtelee tarkoituksen ja kohderyhmän mukaan. (Valli 2015, 84.) Kyselytutkimuksella saadaan kerättyä laaja tutkimusaineisto. Tutkimukseen voi osallistua monia henkilöitä ja heiltä voidaan kysyä paljon kerralla. Kyselyin toteutetun tutkimuksen haittapuolena on esimerkiksi se, että ei voida tietää miten vakavasti vastaajat suhtautuvat tutkimukseen ja ymmärtävätkö he kysymykset oikein. Lisäksi vastaamattomuus voi nousta suureksi. (Hirsjärvi ym. 2009, 195.)

Verkkokyselyiden etuina ovat visuaalisuus, taloudellisuus sekä nopeus niin kyselyn toimittamisessa kuin palauttamisessakin. Tutkijan työvaiheet myös vähenevät verkkokyselyjä toteutettaessa. Aineisto on suoraan sähköisessä muodossa, eikä sitä tarvitse erikseen litteroida tai syöttää. Tämä myös lisää aineiston luotettavuutta kun esimerkiksi litterointivaiheen mahdolliset lyöntivirheet jäävät pois. (Valli & Perkkilä 2015 109–110.)

Valitsimme menetelmäksi sähköisen kyselyn, koska kyselyyn vastaaminen oli työntekijöille ajankäytön kannalta hyvä vaihtoehto, sillä työntekijät pystyivät vastaamaan kyselyyn työpäivänsä aikana valitsemanaan ajankohtana. Pyrimme myös saamaan

mahdollisimman monelta työntekijältä vastauksen heidän kokemuksistaan, jotta saisimme luotua kokonaisvaltaisen kuvan sosiaalihuoltolain uudistuksen tuomista muutoksista varhaisen tuen toteuttamiseen Laukaan kunnassa. Keräsimme kyselyaineiston nimenomaan sähköisesti paperilomakkeiden sijaan, koska näin työntekijöille tai meille ei aiheutunut lisätyötä paperisten vastausten säilyttämisestä tai perille toimitamisesta. Lisäksi pystyimme Webropol-ohjelman avulla seuraamaan reaaliajassa kyselyyn tulevia vastauksia.

Kyselyä käytettäessä perusta onnistuneelle tutkimukselle ovat hyvin muotoillut kysymykset. Kysymysten teossa tulee olla huolellinen, sillä tulokset vääristyvät, jos vastaaja ei ymmärrä kysymyksiä samalla tavalla kuin tutkija on ne tarkoittanut. Kysymysten on oltava yksiselitteisiä ja ne eivät saa johdatella vastaajaa. Myös siihen tulee kiinnittää huomiota, että kysymykset on muotoiltu kielellisesti oikein. Tärkeää on pyrkiä löytämään yhteinen kieli kohderyhmän kanssa. Vastaamisinnokkuuteen vaikuttavat muun muassa kyselyn pituus sekä kyselyn aihe ja sen merkitys vastaajalle. (Valli 2015, 85, 87.)

Kyselyn kysymykset muodostetaan aina tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimuskysymysten mukaan. Kysely tulisi toteuttaa vasta kun tutkimusongelmat ovat tarkentuneet, koska silloin tutkija tietää mitä hän aineiston keruulla tavoittelee. Näin myös vältetään turhilta kysymyksiltä ja kaikki oleellinen tulee kysytyksi. (Mts. 85.)

Ennen kyselyn laatimista perehdyimme aiheeseen liittyvään teoriaan ja tutkimuksiin sekä haastattelimme Laukaan kunnan sosiaalityön johtajaa. Kyselyn kysymykset laadimme tutkimuskysymysten ja teoratiedon pohjalta. Lisäksi hyödynsimme kysymysten laatimisessa johtajan haastattelua. Tällä pyrimme siihen, että kysymykset ovat tarkoituksenmukaisia ja että kysyimme oleellisia asioita työntekijöiltä. Kyselylomake on aina testattava ennen oikean kyselyn suorittamista (Vilkkä 2015, 108). Ennen kyselyn lähettämistä testasimme kyselyn toimivuuden opinnäytetyön ulkopuolisella sosiaalityön ammattilaisella.

Työntekijöiden kysely koostui yhteensä kolmestatoista kysymyksestä. Kysely sisälsi enimmäkseen avoimia kysymyksiä. Käytimme avoimia kysymyksiä, koska niiden avulla työntekijät voivat ilmaista omia mielipiteitään ja heidän tietämyksensä aiheesta tulee esille (Hirsjärvi ym. 2009, 201). Vain kolme kysymyksestä oli monivalintakysymyksiä. Näillä halusimme saada havainnollistavaa tietoa siitä, kuinka monet työntekijöistä ovat kokeneet, että sosiaalihuoltolain uudistuksella on ollut vaikutusta varhaisen tuen työhön ja palveluihin. Kyselyn kysymyksistä osan asetimme pakolliseksi. Tällä tavoin pyrimme siihen, että työntekijät vastaavat ainakin tiettyihin kysymyksiin. Osan kysymyksistä jätimme vapaaehtoisiksi. Näin halusimme varmistaa, että työntekijät eivät jätä kyselyyn vastaamista kesken, jos kokevat esimerkiksi etteivät halua vastata johonkin kysymykseen.

Kyselyn lähetimme marraskuun 2015 lopussa saatekirjeen (liite 3) ohessa Laukaan kunnan sosiaalityön johtajalle, joka välitti kyselyt eteenpäin työntekijöille. Tällä pyrimme siihen, että kysely pysyy täysin anonyymina, sillä emme saaneet tietää työntekijöiden sähköpostiosoitteita. Annoimme saatekirjeessä työntekijöiden tietoon yhteystietomme, jotta kyselyyn vastaavilla työntekijöillä oli halutessaan mahdollisuus pyytää lisätietoja opinnäytetyöstä tai tarkentaa jotakin kyselyn kysymyksistä.

Kysely lähetettiin yhteensä 16 työntekijälle. Työntekijät olivat Laukaan kunnan sosiaalitoimessa lapsiperheiden kanssa työskenteleviä ammattilaisia. Kyselyyn oli aluksi aikaa vastata viikko. Tällä ajalla vastauksia oli tullut yhteensä 10. Annoimme vielä viikon lisää vastausaikaa työntekijöille. Lisäaikana uusia vastauksia ei tullut. Vastaukset tulivat suoraan Webropoliin. Vastauksissa osassa oli pohdittu laajasti ja monesta eri näkökulmasta sosiaalihuoltolain uudistuksen tuomia muutoksia. Osa vastauksista taas oli tiiviimpiä ja lyhytsanaisempia.

7.3 Analyysimenetelmä

Aluksi suunnitelmanamme oli analysoida kyselyistä saatu aineisto käyttäen aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysillä voidaan analysoida erilaisia dokumentteja, kuten haastatteluja, päiväkirjoja, raportteja tai lähes mitä tahansa kirjallisia ma-

teriaaleja, objektiivisesti ja systemaattisesti. Sen avulla tutkittavasta aiheesta saadaan tehtyä tiivistetty ja yleinen kuvaus johtopäätösten tekoa varten. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103.) Aineistolähtöinen sisällönanalyysi on kolmivaiheinen. Se lähtee liikkeelle aineiston pelkistämisestä, jonka jälkeen aineisto ryhmitellään eli yhdistetään samaa tarkoittavat käsitteet luokiksi. Lopuksi luodaan teoreettisia käsitteitä yhdistelemällä tehtyjä luokkia. (Mts. 108–111.)

Aineistolähtöisessä analyysissä tavoitteena on muodostaa teoreettinen kokonaisuus tutkimusaineistosta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95). Kyselyn tuloksia analysoidessa huomasimme, että tutkimusaineisto ei ollut niin rikas ja monipuolinen, että olisimme saaneet muodostettua siitä monia luokkia ja teoreettisia käsitteitä. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi ei siis ollut tutkimuskysymystemme selvittämiseen sopivin menetelmä. Tämän vuoksi päädyimme analysoimaan kyselyistä saadun aineiston teemoittelun ja tyypittelyn avulla.

Teemoittelu tarkoittaa sitä, että aineisto pilkotaan ja ryhmitellään erilaisten aiheiden mukaan. Tällä tavalla voidaan vertailla valittujen teemojen esiintymistä aineistossa. Teemoittelussa aineistosta etsitään eri teemoja kuvaavia näkemyksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.) Muodostimme teemat tutkimuskysymysten mukaisesti, ja ne olivat: työn muutokset, varhaisen tuen perhepalveluiden muutokset sekä varhaisen tuen työn ja palveluiden kehittäminen. Myös kyselyn olimme rakentaneet näiden teemojen mukaan, joten niiden avulla oli helppo lähteä ryhmittelemään tutkimusaineistoa.

Tyypittelyssä aineisto ryhmitellään ja tiivistetään havainnollisiksi tyypeiksi, kokoomalla aineistossa esiintyvät tyypilliset asiat yhteen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Tyypittely voidaan tehdä niin, että eri teemojen sisältämille näkemyksille etsitään yhteisiä ominaisuuksia. Yhteisistä näkemyksistä puolestaan muodostetaan yleistys eli tyyppiesimerkki. Tyypittelyssä siis tiettyä teemaa koskevat näkemykset tiivistetään yleistykseksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.) Tyypikkuvauksissa yhdistyvät aineiston tyypillisimmät piirteet. Tyypittelyssä tutkimusaineistoa kuvataan teemoittelun sijaan laajemmin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Aloitimme aineiston analyysin lukemalla kyselyt läpi useaan kertaan, jonka jälkeen ryhmittelimme aineiston tutkimuskysymysten eli teemojen mukaisesti. Ryhmittelyssä käytimme värikoodausta. Alleviivasimme vastauksista kuhunkin teemaan liittyvät ilmaukset eri väreillä. Lisäksi koodasimme vastaukset myös numeroin, eli numeroimme jokaisen vastaajan. Koodaamisen avulla helpotetaan aineiston analyysia (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Seuraavaksi muodostimme alleviivatuista suorista lainauksista pelkistettyjä, lyhyitä ilmauksia, jotta saimme tiivistettyä aineistoa. Tämän jälkeen järjestelimme aineistosta muodostetut pelkistetyt ilmaukset teemojen mukaan. Kokosimme kaikki pelkistetyt ilmaukset eri teemojen alle taulukoihin omiksi kokonaisuuksikseen.

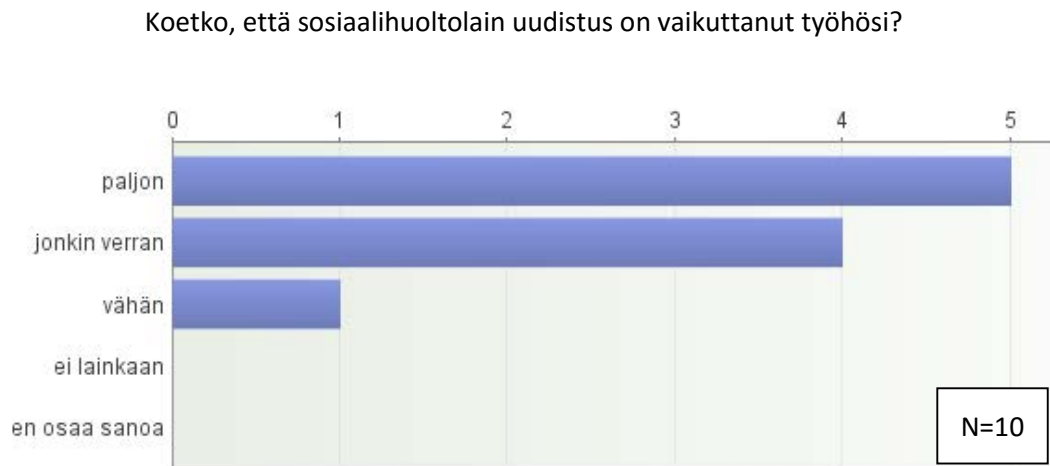
Teemoittelun jälkeen siirryimme aineiston tyypittelyyn. Tyypittely vie analyysia pidemmälle, kun vastauksista muodostetaan yleisempiä tyyppejä (Eskola & Suoranta 2000, 181). Tyypittelyssä ryhmittelimme kunkin teeman sisältämät pelkistetyt ilmaukset yhdistämällä samaa tarkoittavat ilmaukset tyypeiksi. Aineistossa oli paljon erilaisia näkemyksiä, joten jokaisen kolmen teeman alle muodostui useampia tyyppejä. Tyypit siis olivat tiivistyksiä eri teemojen tyypillisistä piirteistä. Tyypittelemällä saimme koottua aineiston tiiviiseen ja selkeään muotoon tulosten raportointia ja johtopäätösten tekoa varten. Kyselyn sisältämät kolme monivalintakysymystä analysoimme Webropol-kyselyohjelmistolla. Vastaukset on esitetty Webropol-ohjelmistolla tehdyin havainnollistavin kuvioin.

Tulosten esittelyssä olemme käyttäneet jonkin verran myös vastaajien suoria lainauksia. Tällä tavalla halusimme havainnollistaa työntekijöiden omia kokemuksia, tuoda monipuolisuutta tulosten raportointiin ja elävöittää tekstiä. Suoriin lainauksiin olemme merkinneet loppuun, monesko vastaaja on kyseessä, esimerkiksi (V6). Monivalintakysymysten tulokset olemme esittäneet kuvioissa lukumäärinä. Vastausmäärän ollessa pieni (N=10), ei tuloksia olisi ollut luotettavaa esittää prosentteina.

8 Tulokset

8.1 Lakiuudistuksen vaikutukset työhön

Kysyttäessä uudistuneen sosiaalihuoltolain vaikutuksista työhön vastaajista viisi koki, että sosiaalihuoltolain uudistus on vaikuttanut paljon työntekijöiden työhön. Neljä vastaajista oli sitä mieltä, että uudistus on vaikuttanut työhön jonkun verran ja yksi vastaajista, että lakiuudistus on vaikuttanut vähän työhön.

Kuvio 4. Kokemukset sosiaalihuoltolain uudistuksen vaikutuksista työhön

Varhaisen tuen työ edellyttää työntekijältä monipuolista osaamista. Ongelmiin puuttuminen ja huoleen reagoiminen vaativat työntekijältä paljon ammattitaitoa. (Lindqvist 2008, 16, 25.) Monessa työntekijöiden työnkuvaan liittyvässä vastauksessa kävi ilmi, että heidän työnkuvansa on laajentunut uudistuneen sosiaalihuoltolain myötä. Vastauksissa kerrottiin, että laajentuminen tarkoitti esimerkiksi neuvonnan, ohjauksen ja konsultaation osuuden kasvamista työssä sekä selvitystyön lisääntymistä. Lisäksi työnkuva on laajentunut yhdellä vastaajalla niin, että muun työn lisäksi on tullut valvottujen/tuettujen tapaamisten järjestämisvelvollisuus. Työnkuvan laajentumisen lisäksi osalla vastaajista työnkuva on keskittynyt. Muutamalla vastaajista työnkuva on keskittynyt kokonaan lastensuojeluun ja muu työ, joka ei lastensuojeluun liity, on jäänyt pois. Yksi vastaajista oli kokenut, että hänen työnsä arvostus oli kasvanut lakiuudistuksen myötä.

Uudistuneessa sosiaalihuoltolaissa pyritään siirtämään työn painopistettä korjaavasta työstä ennaltaehkäisevään työhön (Sosiaalihuoltolaki uudistuu 2015, 11). Työntekijöiden vastauksissa kävi ilmi, että Laukaan kunnan varhaisen tuen perhepalveluissa painopistettä on siirretty korjaavasta työstä ennaltaehkäisevään, joka lain tarkoituksenakin on. Perheiden kanssa tehtävää työtä toteutetaan varhaisemmassa vaiheessa kuin aikaisemmin. Yksi vastaajista koki, että ennaltaehkäisevän työn lisääminen oli lisännyt työtä ja osittain rajaa ennaltaehkäisevän ja korjaavan työn välillä on vaikea hahmottaa.

Painopisteen muutoksen myötä työnjaossa koettiin epäselvyyttä. Kolmen vastaajan mielestä ei ole ollut selvyyttä siitä, miten laki edellyttää toimimaan ennaltaehkäisevän ja korjaavan työn suhteen. Työtä koettiin olevan paljon ja tämän aiheuttavan paineita työn uudelleenorganisoinnissa ja työnjaossa, joka osaltaan lisää työnjaon epäselvyyttä. Osaltaan työnjaon epäselvyyttä aiheuttaa myös sekavuus lain uudistumisessa ja tiimijaossa. Tiimijako on toteutettu Laukaan kunnassa elokuussa 2015 (Paavilainen 2015). Tiimijaon muutoksen jälkeen yhden vastaajan mielestä yhteistyö on kuitenkin tiivistynyt tiimien välillä.

Kyselyssä esille nousseessa tiimijaossa työtä on uudelleenorganisoitu. Yksi vastaajista koki, että työnjakoa lastensuojelun ja aikuis- ja perhesosiaalityön kesken on kehitetty, samoin aikuis- ja perhesosiaalityön tiimin sisällä on tarkennettu työnjakoa sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien välillä. Yksi vastaajista kertoi, että eri tiimit hoitavat nyt ns. sosiaalihuoltolain-asioita ja toinen keskittyy lastensuojeluun. Uudet tiimit koettiin vielä sekavana, koska ne ovat vielä muotoutumassa. Yksi vastaajista koki tiimit ja niiden jakomuutoksen kuitenkin tarpeellisena, koska sosiaalihuoltolain mukanaan tuomiin muutoksiin ei olisi ollut mahdollista vastata entisellä rakenteella.

Sosiaalihuoltolain uudistuksen myötä työntekijät olisivat halunneet enemmän koulutusta lakiin liittyen ja yksi vastaajista olikin kokenut lakiuudistuksen epäselväksi. Vastaajista yksi koki myös, että laki antaa paljon liikkumavaraa ja vapauksia. Lakimuutos

muutti yhden vastaajan mielestä täysin näkökulmaa sosiaalisiin ongelmiin ja palveluihin. Lain soveltamiseen kaivattiin myös tarkempia ohjeita.

”Pitäisi saada/ ottaa aikaa perehtyä ko. lakiin” (V5)

Työmäärän koettiin lisääntyneen useassa vastauksessa sosiaalihuoltolain uudistuksen jälkeen. Työmäärä on lisääntynyt painopisteen siirtyessä korjaavasta ennaltaehkäisevään, koska muutos aiheuttaa muun muassa lisätyötä työn organisoinnissa ja työnjaossa. Lakimuutoksen aikaansaama tekninen perehtyminen asiakastietojärjestelmään koettiin myös lisäävän työmäärää. Myös dokumentaatio- ja päätöksentekotyöskentelyn koettiin lisääntyneen, koska asiakasmäärä oli kasvanut.

”--Koneen ääressä tehtävä dokumentaatio- ja päätöksentekotyöskentely lisääntyy valtavasti. Tämä aika on pois asiakastyöstä.” (V1)

Erilaiset muutokset työnkuvassa ja työnjaossa näkyvät siinä, että työn kuormittavuus on lisääntynyt. Kuormittavaksi työssä koettiin työmäärän ja vastuun lisääntyminen, työnjaon ja uudelleenorganisoinnin epäselvyys, toimeentulotukiasiat, resurssien epäsuhta sekä työntekijöiden vaihtuvuus. Työnjaon ja uudelleenorganisoinnin kuormittavuutta on lisännyt osaltaan myös tiimijakomuutos, joka aiheuttaa työntekijöille uudelleen opettelua.

”Tämä työn uudelleenjaon vaihe ja työn sisältöjen muotoutuminen vie voimia, aiheuttaa sekavuudentunnetta ja siis kuormittaa.” (V2)

Vastauksista kävi ilmi, että sosiaalihuoltolain uudistukset on koettu positiivisina nimenaan asiakkaiden kannalta. Sosiaalihuoltolain uudistuksen yhtenä tavoitteena onkin vahvistaa työn kokonaisvaltaisuutta asiakkaan tarpeisiin vastaamiseksi (Sosiaalihuoltolaki uudistuu 2015, 7).

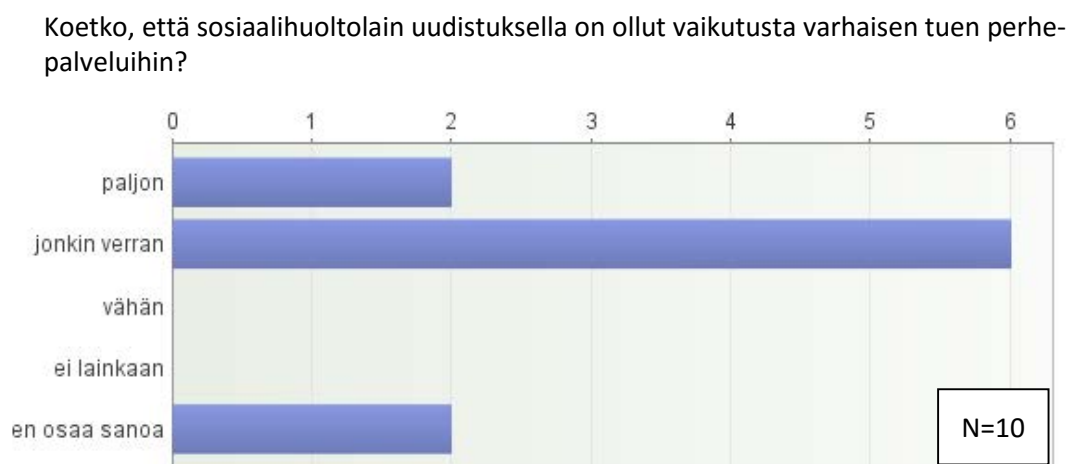
”Mahdollistaa entistä enemmän kokonaisvaltaisen työotteen ja lisää asiakkaan osallisuutta, mikä on hyvä asia.” (V8)

”On hyvä että lastensuojeluasiakkuuden kriteerit selkenivät ja suuri osa lapsista saa tarvitsemansa avun normaalipalveluissa”. (V2)

8.2 Lakiuudistuksen vaikutukset varhaisen tuen perhepalveluihin

Laukaan kunnassa varhaisen tuen perhepalveluita on ollut tarjolla jo ennen sosiaali- huoltolain uudistusta. Esimerkiksi perhetyötä on voinut saada ilman lastensuojelun asiakkuutta. Laukaan kunnan perhepalveluiden palveluvalikossa ei siis ole tapahtunut suuria muutoksia, vaan enemmän on pyritty muuttamaan ja kehittämään työtapoja. Sosiaalihuoltolain uudistuksen myötä varhaisen tuen perhepalveluiden rooli on kuitenkin korostunut. (Paavilainen 2015.)

Suurin osa työntekijöistä koki, että sosiaalihuollon uudistuksella on ollut vaikutusta Laukaan kunnan varhaisen tuen perhepalveluihin. Vastaajista kaksi oli sitä mieltä, että lakiuudistus on vaikuttanut perhepalveluihin paljon ja kuusi vastaajaa, että jonkin verran. Loput kaksi vastaajaa eivät osanneet ottaa tähän kantaa.

Kuvio 5. Kokemukset sosiaalihuoltolain uudistuksen vaikutuksista varhaisen tuen perhepalveluihin

Vastauksista nousi ilmi, että työntekijöiden mielestä varhaisen tuen perhepalveluja on sosiaalihuoltolain uudistuksen myötä paremmin saatavilla kuin ennen. Sosiaali- huollon lainsäädäntöuudistuksella pyritään vahvistamaan lapsiperheiden varhaista

tukea ja parantamaan palvelujen saamista perheiden omassa arkiympäristössä (Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmän loppuraportti 2012, 99). Yksi työntekijä toi esille, että asiakkaan näkökulmasta palvelut ovat varmasti parantuneet. Lapsiperheiden oikeutta kotipalveluun ja perhetyöhön ilman lastensuojelun asiakkuutta yksi työntekijä piti merkittävänä muutoksena.

Vastauksissa tuli esille, että nyt lakiuudistuksen myötä asiakkaat hakevat itse enemmän apua. Muutama työntekijä myös mainitsi, että asiakasmäärät ja siten palveluiden tarve on kasvanut. Näyttäisi siis siltä, että sosiaalihuoltolain uudistuksen myötä asiakkaiden tietoisuus palveluista ja oikeuksista on kasvanut.

”Kuntalaiset osaavat pyytää tukea - osa myös vaatia.--” (V1)

8.3 Muutokset varhaisen tuen resursseissa

Varhaisen tuen resursseissa tapahtuneista muutoksista kysyttäessä kokemukset työntekijöiden välillä jakoutuivat melko epätasaisesti. Suurin osa oli kuitenkin sitä mieltä, että varhaisen tuen resursseissa on tapahtunut muutoksia sosiaalihuoltolain uudistumisen myötä. Kaksi vastaajista olivat sitä mieltä, että resursseissa on tapahtunut paljon muutoksia, kolme olivat sitä mieltä, että jonkin verran ja kaksi vastaajaa, että vähän. Yhden vastaajan mielestä resursseissa ei ollut tapahtunut lainkaan muutosta ja kaksi vastaajaa eivät osanneet ottaa kantaa tähän.

Koetko, että varhaisen tuen resursseissa on tapahtunut muutoksia sosiaalihuoltolain uudistumisen myötä?

Kuvio 6. Kokemukset varhaisen tuen resurssien muutoksista

Laukaan kunnassa resurssit ovat lisääntyneet sosiaalihuoltolain uudistumisen myötä. Resursseja on lisätty henkilöstömäärään palkkaamalla uusia määräaikaisia työntekijöitä. Aikuis- ja perhesosiaalityöhön on saatu lisättyä yksi sosiaalityöntekijä. Perhetyöhön on palkattu ylimääräinen määräaikainen perhetyöntekijä ja lastensuojelun tiimiin määräaikainen sosiaaliohjaaja. Lastensuojelun tiimistä yksi sosiaalityöntekijä on siirretty perhe- ja aikuissosiaalityön tiimiin. Painopistettä on siis haluttu siirtää aikuis- ja perhesosiaalityöhön, jotta varhaista tukea pystytään tarjoamaan paremmin. (Paavilainen 2015.)

Myös työntekijät toivat vastauksissa esiin henkilöstöresurssien lisääntymisen. Resurssien lisääntyminen näkyi lisäksi yksityisten palveluiden ostamisessa. Yksi työntekijä mainitsi positiivisena asiana, että perheille on voitu ostaa apuja yksityisiltä palveluntuottajilta, jos palvelua ei ole pystytty itse tarjoamaan. Sosiaalihuoltolain uudistuksessa perhepalvelujen painopisteen siirto varhaiseen tukeen edellyttää kunnilta perhepalvelujen lisäämistä (Kuntainfo 2015, 6). Laukaan kunnassa yhtenä ratkaisuna palvelutarjonnan lisäämiseen ovat ostopalvelut, kuten Pelastakaa Lapset ry:n tarjoama tukihenkilö- ja tukiperhetoiminta.

Resurssien lisäämisestä huolimatta osa työntekijöistä koki, että resurssit eivät ole riittäviä. Oma työ koetaan kuormittavana ja asiakkaita on paljon. Yhden työntekijän mukaan henkilöstöresurssit eivät ole riittäviä asiakasmäärään nähden. Kaksi työntekijää kokivat, että heidän mielestään resursseissa ei ole tapahtunut muutoksia sosiaalihuoltolain uudistumisen myötä.

”Muutokset resurssoinnissa ovat minusta merkittäviä, mutta eivät riittäviä.--” (V2)

”Palveluja tarjotaan entistä useammalle asiakkaalle, mutta työntekijäresurssit eivät ole kasvaneet samassa suhteessa kuin palvelun kysyntä.” (V6)

8.4 Työn ja palveluiden kehittämisehdotukset

Varhaisen tuen työn ja palveluiden kehittämistarpeita ja kehittämisehdotuksia kysyttäessä työntekijöiden vastauksissa painottuivat resurssien riittävyys tai lisääminen ja ennaltaehkäisyyn panostaminen. Vastauksissa erikseen mainittuja resursseja olivat henkilöstöresurssit sekä varhaisen tuen työn ja palveluiden kehittämistyölle annettavat resurssit.

”Riittävät henkilöstöresurssit siten, että työtä on mahdollista tehdä riittävän hyvin.--” (V8)

”Toivoisin kehittämistyölle aikaa ja resurssia, painopistettä saatava ennaltaehkäisevään työhön --.” (V7)

Palveluihin liittyvinä kehittämistarpeina työntekijät toivat vastauksissaan esille palveluiden oikea-aikaisen saatavuuden sekä palvelutarpeen kartoittamisen tehostamisen. Palvelutarpeen kartoituksen vaiheen toivottiin toteutuvan nykyistä tehokkaammin ja nopeammin, jotta varhaista tukea voitaisiin tarjota oikea-aikaisesti, mutta samalla tarkoituksenmukaisesti perheen tarpeet huomioiden. Lapsiperheiden palvelutarpeen kartoitukseen ehdotettiin yhdessä vastauksessa työparina työskentelyä tai oman tiimin perustamista. Myös kunnan palvelukokonaisuuden kehittäminen esitettiin yhtenä kehittämistarpeena.

”Tarvitaan ensisijaisesti arvioita siitä, mitä tarvitaan ja tarjotaan, miten ne tuotetaan, kuka tuottaa, kuka arvioi.” (V1)

Silvolan ja Tuulensolan (2015, 46) Joensuun kaupungin sosiaali- ja terveystoimen yhteistoiminta-alueen kotipalvelusta tehdyn opinnäytetyön tuloksissa nousi esiin, että haasteena kotipalvelussa on resurssien riittämättömyys. Myös Laukaan kunnan työntekijöiden vastauksissa ilmeni huoli kotipalvelun ja perhetyön riittävydestä kunnassa. Yhdessä vastauksessa esitettiin konkreettisenä kehittämisehdotuksena kotipalvelun riittävyyden turvaamiseksi kunnallisen palvelun rinnalle palvelusetelin käyttöönottoa. Myös kotikäyntien lisäämistä ehdotettiin. Varhaisen tuen palveluihin toivottiin myös lisää monipuolisuutta. Yhdessä vastauksessa lueteltiin konkreettisia lisäyksiä varhaisen tuen palvelukokonaisuuteen; vertaisryhmät, vanhempainryhmät ja parisuhderyhmät joka vuosi säännöllisesti järjestettäviksi palveluiksi. Lisäksi tukihenkilötoimintaa toivottiin lisää kahdessa vastauksessa.

Muita vastauksissa esiintyneitä palveluihin liittyviä kehittämistarpeita olivat palveluista tiedottaminen, palveluiden koordinointi ja palveluiden laadun valvonta.

”Mistä palveluita saadaan, kuka niitä koordinoi tai selvittää niiden laadun.--” (V7)

Kyselyn vastauksissa nousi esille, että uudistuneen sosiaalihuoltolain koetaan toimivan hyvin lakisääteisten palvelujen turvaajana perheille. Kolmessa vastauksessa työntekijät kaipaivat lisää perehtymistä ja koulutusta uudistuneeseen sosiaalihuoltolaikiin liittyen.

”Työnjako oli aluksi epäselvä, koska puuttui tietoa siitä, miten uusi laki edellyttää toimimaan. Lain soveltaminen olisi vaatinut tarkempaa ohjeistusta.” (V6)

Yksi Sosiaalihuoltolain tarkoitus on *”vähentää eriarvoisuutta ja edistää osallisuutta”* (L 1301/2014). Varhaisen tuen työn ja palveluiden kehittäminen asiakaslähtöisesti

mainittiinkin kyselyn vastauksissa yhtenä kehittämisehdotuksena. Yksi vastaaja ehdotti myös asiakaspalautteen systemaattista keräämistä ja analysointia.

”-- Palveluiden kehittäminen ja räätälöiminen ei voi lähteä liikkeelle muualta kuin kuntalaisten omista tarpeista!” (V1)

Muita työntekijöiden vastauksissaan esiin tuomia varhaisen tuen työn ja palveluiden kehittämisehdotuksia olivat moniammatillinen yhteistyö sekä uusien työmuotojen ja toimintarakenteiden kehittäminen. Halmeen ym. (2012, 17) mukaan moniammatillinen työ lisää työntekijän voimavaroja, osaamista ja auttamismahdollisuuksia perheiden tukemiseksi. Laukaassa yhteistyön muiden ammattilaisten kanssa mainittiin jo tiivistyneen, mutta moniammatillista yhteistyötä kaivattiin vielä lisää.

9 Pohdinta

9.1 Yhteenveto ja johtopäätökset

Työntekijöille toteutetun kyselyn perusteella voidaan todeta, että sosiaalihuoltolain uudistuksella on ollut vaikutusta työntekijöiden työhön. Lakiuudistuksen koettiin vaikuttaneen erityisesti työnkuvaan ja työn kuormittavuuteen. Työnkuva oli monilla vastaajista laajentunut ja muutamilla myös keskittynyt. Työn kuormittavuuden koettiin lisääntyneen ja kuormittaviksi tekijöiksi nimettiin erityisesti työmäärän ja vastuun lisääntyminen sekä työnjaon ja työn uudelleenorganisoinnin epäselvyys. Painopisteen siirtäminen korjaavasta työstä ennaltaehkäisevään koettiin tarpeellisena, mutta myös työmäärää lisäävänä. Lisätyötä aiheutti nimenomaan työn ja työnjaon uudelleenorganisointi.

Sosiaalihuoltolain tuomien muutosten suhteen eletään vielä siirtymäaika. Painopisteen siirtäminen korjaavasta työstä ennaltaehkäisevään työhön saattaa kuormittaa työntekijöitä, koska muutosvaiheessa muutoksiin vasta sopeudutaan. Työntekijöiltä vaaditaan esimerkiksi uusien toimintatapojen opettelua ja lisäksi asiakkaiden siirto

lastensuojelusta yleisten palveluiden piiriin voi viedä aikaa. Asiaksmäärät lastensuojelussa eivät välttämättä vähene samassa suhteessa, kun yleisissä perhepalveluissa asiakasmäärät kasvavat, joten kuormitusta on sekä lastensuojelussa että yleisissä perhepalveluissa. Tästä johtuen lastensuojelusta ei voida siirtää suoraan työntekijöitä yleisiin perhepalveluihin vaikka painopiste muuttuukin. Väliaikainen työntekijäresursien lisääminen lastensuojeluun ja yleisiin perhepalveluihin saattaisi olla yksi ratkaisu työn kuormittavuuden vähentämiseksi. Tämän lisäksi voisi olla hyvä panostaa työhyvinvointiin, jotta työntekijät jaksavat tehdä työtä, eikä työ kuormittaisi liikaa. Yksi työhyvinvointia lisäävä tekijä voisi olla esimerkiksi työnohjaus.

Myös lakiin liittyvän perehtymisen tai koulutuksen puute koettiin työssä kuormittavana tekijänä. Tästä johtuen työntekijöille voisi tarjota mahdollisuutta saada lisää koulutusta uudistuneeseen sosiaalihuoltolakiin liittyen. Lakiuudistus kotipalvelun tarjoamisesta ilman lastensuojelun asiakkuutta ei tuonut muutosta työntekijöiden työhön, sillä kotipalvelua oli Laukaassa ollut tarjolla ilman lastensuojelun asiakkuutta jo ennen lain voimaantuloa.

Sosiaalihuoltolain uudistuksen voidaan nähdä vaikuttaneen Laukaassa myös palveluihin, sillä suurin osa kyselyyn vastanneista työntekijöistä koki, että lakiuudistuksella on ollut vaikutusta varhaisen tuen perhepalveluihin Laukaassa. Palveluiden saatavuuden koettiin parantuneen ja tämän myötä asiakasmäärän ja palveluiden tarpeen kasvaneen. Tätä voi osaltaan selittää se, että sosiaalihuoltolain uudistuksen ollessa valtakunnallinen, tietoisuus saatavilla olevista palveluista on voinut parantua ja tuoda yhä useampia asiakkaita palveluiden piiriin. Kyselyssä vastaajat mainitsivatkin, että kuntalaiset osaavat pyytää tukea ja perheiden tietoisuus saatavilla olevista palveluista kasvaa vähitellen. Asiaksmäärän kasvua voi selittää myös, että tuen hakemisen kynnyks on madaltunut, kun perhepalveluita on oikeus saada ilman lastensuojelun asiakkuutta.

Samalla kun palvelujen tarve ja asiakasmäärät kasvavat, tulee tarpeelliseksi myös resurssien lisääminen ja kohdentaminen. Laukaan kunnassa tähän tarpeeseen oli lähdetty vastaamaan palkkaamalla lisää henkilöstöä, mutta ennen kaikkea kehittämällä

työn sisäistä organisointia, uudelleen organisoimalla työtä. Laukaan kunnassa on tehty tiimijakomuutos, jolla on pyritty siihen, että varhaista tukea pystytään tarjoamaan perheille entistä paremmin.

Työntekijöiden kokemukset resurssien riittävydestä olivat keskenään ristiriitaiset. Henkilöstöresursseja oli Laukaassa lisätty työn ja työnjaon uudelleenorganisoinnin vaiheessa. Tästä huolimatta puolet työntekijöistä koki resursseissa tapahtuneen muutoksia vain vähän, ei lainkaan tai kysymykseen ei osattu vastata. Kyselyn vastauksissa kävikin ilmi, että resurssien lisäämistä ei koettu kaikilta osin vielä riittävänä. Tämän vuoksi osa työntekijöistä on saattanut kokea, että varhaisen tuen resursseissa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia lakiuudistuksen myötä.

Varhaisen tuen työn ja palveluiden kehittämiskohdiksi työntekijät nimesivät vastauksissaan muun muassa resurssien riittävyyden, ennaltaehkäisyyn panostamisen, palveluiden saatavuuden ja palveluiden kehittämisen asiakaslähtöisesti. Työntekijät toivat esille monia konkreettisia kehittämissuhteita. Tämä osaltaan tukee ajatusta siitä, että kehittämiskohtia on havaittavissa vielä paljon. Lakiuudistus on vasta tapahtunut ja vaatii kunnilta kehittämistä ja sopeutumista, ennen kuin työtä ja palveluita voidaan tarjota täysin lain hengen mukaan. Positiivista on, että kehittämistarpeet on löydetty. Työntekijät tuottivat paljon kehittämistarpeisiin liittyviä kehittämissuhteita, joita kunnassa voidaan mahdollisesti hyödyntää tulevaisuudessa.

Työntekijöiden vastauksista välittyi, että lakiuudistus ja sen myötä tapahtuneet muutokset koettiin vielä sekavina ja osittain keskeneräisinä. Vastauksissa näkyi myös, että työn ja palveluiden koettiin olevan vielä muutosvaiheessa ja vasta muotoutumassa. Muutosvaiheen aiheuttama epäselvyys korostui työntekijöiden vastauksissa. Tämä voi johtua siitä, että lakiuudistuksen ollessa vielä niin tuore uusiin toimintatapoihin sopeutuminen ja niiden kehittäminen vievät aikaa. Lisäksi Laukaan kunnassa tapahtuneet muut muutokset, kuten tiimijakomuutos, ovat osaltaan voineet vaikuttaa siihen, että työntekijät kokivat työn kuormittavana. Tiimijakomuutos mainittiin kuitenkin myös hyödyllisenä, sillä koettiin, että vanhalla tiimijaolla ei olisi pystytty vastaamaan asiakkaiden tarpeisiin.

Lakiuudistus ja sen myötä kunnassa tapahtuneet muutokset nähtiin positiivisina erityisesti asiakkaiden näkökulmasta. Asiakkaat saavat apua varhaisemmassa vaiheessa, yhä useammin peruspalveluiden parissa. Tässä mielessä laki on onnistunut ja lain tavoite toteutuu. Yhtenä kehittämissuositukseksi tuli esille, että palveluja tulisi kehittää asiakkaiden tarpeiden mukaan, esimerkiksi keräämällä asiakaspalautetta säännöllisesti ja hyödyntämällä sitä palvelujen kehittämisessä.

9.2 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimuksen eettisyyttä arvioitaessa käsitys hyvistä ja huonoista käytännöissä on erittäin subjektiivinen ja tulkinnanvarainen (Carey 2013, 12). On mahdotonta laatia kaikkia tutkimuksia koskevia yleispäteviä eettisiä ohjeita, sillä eri tutkimuksen aloihin liittyy erilaisia eettisiä ongelmia. Lisäksi eettiset ongelmat muuttuvat teknisen kehityksen edetessä ja yhteiskunnan muuttuessa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen toteuttamisessa ensisijaista on tutkittavien ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Tämä edellyttää tutkijalta hyvän tutkimuskäytännön noudattamista. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Hyvä tutkimuskäytäntö edellyttää, että tutkimukseen osallistujat ovat ymmärtäneet, mistä tutkimuksessa on kyse ja ovat vapaaehtoisesti suostuneet osallistumaan tutkimukseen (Hay & Israel 2006, 61). Tutkimustietojen käsittelyssä olennaisia ovat luottamuksellisuus ja anonymiteetti (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

Lähetimme tutkimukseen osallistuville työntekijöille saatekirjeen, josta ilmeni opin- näytetyön tarkoitus, tutkimusmenetelmä sekä aineiston käsittelyyn ja hävittämiseen liittyvät seikat. Työntekijät saivat itse kyselylinkin vastaanotettuaan päättää, osallistuvatko tutkimukseen vai jättävätkö vastaamatta kyselyyn. Saatekirjeen mukana olivat myös yhteystietomme, jotta työntekijöillä oli halutessaan mahdollisuus ottaa yhteyttä meihin tutkimukseen liittyen. Käsittelimme kerättyä tutkimusaineistoa luottamuksellisesti ja anonymisti. Tutkimuksen valmistuttua hävitämme kerätyn aineiston

asianmukaisesti. Emme kysyneet työntekijöiltä mitään taustatietoja, kuten ikää, ammattia tai työvuosia, tutkimusjoukon ollessa niin pieni. Tällä varmistimme, että tutkittavien anonymiteetti säilyy. Opinnäytetyön tuloksia raportoitaessa hyödynsimme vain sellaisia suoria lainauksia, joissa työntekijän henkilöllisyys, ammattinimike tai rooli ei paljastunut.

9.3 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuutta tarkastellessa on perinteisesti käytetty käsitteitä reliaabelius ja validius. Nämä käsitteet perustuvat ajatukselle, että tutkija voi päästä käsiksi objektiiviseen totuuteen ja todellisuuteen. Reliaabeliudella tarkoitetaan sitä, että samaa henkilöä tutkittaessa saadaan kahdella eri tutkimuskerralla sama tulos. Tulos voi myös olla reliaabeli, jos kaksi arvioitsijaa päätyy samaan tulokseen. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 185 – 186.) Tutkimuksen validiteetti ilmaisee, miten hyvin tutkimuksessa käytetty tutkimusmenetelmä mittaa juuri sitä tutkittavaa ilmiötä, mitä on tarkoituskin tutkia (Hiltunen 2009, 3). Reliaabeliuden ja validiuden käsitteistä laadullisessa tutkimuksessa kiistellään kuitenkin paljon, sillä niiden katsotaan sopivan paremmin kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin (Tuomi & Sarajärvi 2009, 136).

Laadullisessa tutkimuksessa on pyrittävä siihen, että tutkimus paljastaa tutkittavien käsityksiä ja heidän maailmaansa niin hyvin kuin on mahdollista. Kuitenkin tulee olla tietoinen siitä, että jokainen tutkija vaikuttaa saatavaan tietoon jo aineistonkeruun vaiheessa. Tutkija tekee omia tulkintoja ja tutkijalla on olemassa käsitteistö, johon tutkittavien käsityksiä yritetään sovittaa. Laadullisen tutkimuksen reliaabeliutta voidaan tarkastella kiinnittämällä huomiota tutkijan toimintaan ja aineiston analysointiin mieluummin kuin itse tutkittavien vastauksiin. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 189.)

Tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan kokonaisuutena, jolloin tutkimuksen sisäinen johdonmukaisuus painottuu. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 140–141) ovat laatineet laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnin avuksi listan, jota hyödynnämme alla tutkimuksen luotettavuutta arvioidessa.

Tutkimuksemme tarkoituksena oli tutkia sosiaalihuoltolain uudistuksen tuomia muutoksia varhaisen tuen työhön ja perhepalveluihin Laukaan kunnassa. Tutkimusaihe on valtakunnallisestikin ajankohtainen eikä tutkimuksia aiheesta ollut juuri tehty aikaisemmin. Oletimme tutkimuksen alussa, että muutoksia on täytynyt tapahtua lain voimaantulon myötä. Millaisia ja miten paljon muutoksia tapahtui, selvisi vasta tutkimuksen aikana.

Käytimme tutkimuksen aineistonkeruumenetelminä haastattelua ja kyselyä. Aineistonkeruun ensimmäisessä vaiheessa käytimme haastattelua. Haastattelun luotettavuutta lisäsi, että olimme haastattelutilannetta varten jakaneet jokaiselle meistä roolin. Yksi meistä esitti varsinaiset haastattelukysymykset ja kaksi muuta toimivat aktiivisina kuuntelijoina esittäen tarkentavia kysymyksiä sekä vastasivat nauhoituslaitteiden toiminnasta. Tutkimukseen tiedonantajaksi valitsimme kunnan sosiaalityön johtajan. Oletimme, että häneltä saamme vastauksen tutkimuksen taustakysymykseen varhaisen tuen palvelurakenteesta kunnassa.

Tutkimuksen aineistonkeruun toisessa vaiheessa käytimme työntekijöille suunnattua kyselyä. Kysely tutkimusmenetelmänä on usein sekä tutkijoille että tutkittaville helppo, halpa ja aikaa säästävä menetelmä, jonka avulla voidaan tavoittaa suurikin joukko vastaajia. Kyselyn varjopuolia on, että kyselyllä ei aina saavuteta kovin täsmällistä tietoa. Tämän vuoksi olisikin tärkeää, että erityisesti sosiaalialan tutkimuksissa kysely muotoiltaisiin enimmäkseen avoimia kysymyksiä hyödyntäen. Näin vastaajille tarjotaan mahdollisuus tuottaa yksityiskohtaisempia ja syvempiä vastauksia. (Carey 2013, 141.)

Käytimme kyselyssä avoimia kysymyksiä, sillä halusimme laadulliselle tutkimukselle ominaisesti saada kokonaisvaltaisesti tietoa työntekijöiden kokemuksista ja näkemuksista sosiaalihuoltolain uudistukseen liittyen. Kyselyn vastausprosentin ja vastausten laadun takaamiseksi on tärkeää, että kysely on muodostettu niin tiiviiksi kuin mahdollista (Carey 2013, 142). Pyrimmekin kyselyä laatiessa kiinnittämään huomiota kyselyn tiiviyyteen ja ymmärrettävyyteen, jotta kyselyyn vastaaja ei turhautuisi ja jättäisi vastaamista kesken. Pyrimme myös muotoilemaan kysymykset niin avoimiksi

kuin mahdollista, etteivät omat oletuksemme sosiaalihuoltolain uudistuksen tuomista muutoksista päässeet johdattelemaan vastaajia. Ennen kyselyn lähettämistä Laukaan kuntaan testasimme kyselyn toimivuutta myös käytännössä lähettämällä kyselyn täytettäväksi eräälle tutkimuksen ulkopuoliselle sosiaalityön ammattilaiselle.

Kokonaisuudessaan tutkimuksen luotettavuutta lisääviä seikkoja ovat, että perehdyimme syvällisesti teorian tietoon ennen haastattelun ja kyselyn toteuttamista. Olemme avanneet aineistonkeruu- ja analyysiprosessit yksityiskohtaisesti opinnäytetyöraportissa. Olemme luotettavuutta edistääksemme pyrkineet raportoimaan tutkimuksen selkeästi ja ymmärrettävästi. Luotettavuuden lisäämiseksi lähetimme valmiin opinnäytetyön Laukaan kunnan sosiaalityön johtajalle tarkastettavaksi. Saimme vielä ennen työn palautusta muutamia korjausehdotuksia, joiden perusteella muokkasimme ja paransimme työmme luotettavuutta.

9.4 Tutkimuksen arviointia ja pohdintaa

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää millaisia muutoksia uudistunut sosiaalihuoltolaki on tuonut mukanaan Laukaan kunnan varhaisen tuen perhepalveluihin ja työhön. Lisäksi tarkoituksena oli löytää kehittämiskohtia ja tiedustella ehdotuksia, joita kunta voi käyttää hyödykseen työn ja palveluiden kehittämisessä. Tutkimuskysymysten avulla saimme kattavan kuvauksen Laukaan kunnan varhaisen tuen työn ja palveluiden nykytilanteesta sosiaalihuollon uudistumisen myötä.

Tutkimuksen tuloksista voidaan todeta, että sosiaalihuoltolaki on tuonut muutoksia varhaiseen tukeen, vaikka laki on vasta vuonna 2015 tullut voimaan. Muutoksia on tapahtunut etenkin työntekijöiden työssä, ja jonkin verran myös palveluissa ja resursseissa. Laukaan kunta on uudistusten osalta vielä muutosvaiheessa ja työntekijät toivat esille monia kehittämis ehdotuksia. Uudistuneen sosiaalihuoltolain tavoitteena on painottaa ehkäisevää tukea korjaavan sijaan. Tähän oli Laukaassa panostettu, muun muassa organisoimalla työtä uudelleen tiimijakomuutoksen avulla.

Saavutimme tutkimukselle asettamamme tavoitteet ja saimme vastaukset kaikkiin tutkimuskysymyksiin. Tutkimuskysymykset olivat melko laajoja, ja näin mahdollistivat

monipuolisen tiedon saamisen. Tutkimusjoukko oli kuitenkin melko suppea, käsittäen 16 työntekijää, joista 10 vastasi. Tutkimusaineisto olisi voinut olla vielä monipuolisempi, jos tutkimusjoukko olisi ollut suurempi. Näin olisimme myös saaneet luotettavamman ja yleistettävämmän kuvauksen lain tuomista muutoksista. Tämän tutkimuksen tarkoituksena ei kuitenkaan ollut yleistää tuloksia valtakunnallisesti, vaan saada käsitys Laukaan kunnassa tehdyistä muutoksista.

Laadulliselle tutkimukselle ominaisesti tutkimuksemme muokkautui prosessin edetessä. Samalla myös käyttämämme tutkimusmenetelmät muuttuivat ja tarkentuivat. Tutkimuksen muotoutumiseen vaikutti varmasti myös, että teimme opinnäytetyön kolmestaan. Koemme, että kolmestaan meillä oli enemmän erilaisia näkemyksiä ja mielipiteitä, jotka toivat rikkautta työhömmе.

Tutkimuksen onnistumisen kannalta oli tärkeää, että haastattelimme sosiaalityön johtajaa ennen kyselyiden toteuttamista. Ilman tietoa palvelurakenteesta emme olisi hahmottaneet kyselyiden vastauksia ja pystyneet luomaan kokonaisvaltaista käsitystä Laukaan kunnan muutoksista. Aineistonkeruumenetelmänä kysely oli ajankäytöllisesti helppo toteuttaa työntekijöille. Haastattelun avulla olisi kuitenkin voinut saada monipuolisempaa ja syvällisempää tietoa tutkittavasta aiheesta. Toisaalta kysely oli mahdollista toteuttaa useammalle henkilölle.

On syytä pohtia, oliko nyt oikea aika tutkia sosiaalihuoltolain uudistuksen tuomia muutoksia, kun laki on vasta tullut voimaan. Olisiko aiheeseen pitänyt tarttua vasta myöhemmin, kun lain tuomiin muutoksiin on sopeuduttu? Tuloksista kävi ilmi, että varhaisen tuen työn ja palveluiden uudistusten osalta eletään vielä muutosvaihetta ja uudistukset näyttäytyivät työntekijöille osittain vielä sekavina. Työntekijöiden olisi ehkä ollut helpompi arvioida lain tuomia muutoksia vasta pidemmän ajan kuluttua. Toisaalta aiheen tutkiminen nyt saattoi hyödyttää Laukaan kuntaa, sillä työntekijät toivat esille kehittämiskohtia. Tutkimuksemme tekee myös näkyväksi sen, mitä Laukaassa on konkreettisesti lähdetty tekemään uuden sosiaalihuoltolain tullessa voimaan. Lisäksi työntekijöiden kokemuksia muutoksista oli hyvä tutkia nyt, kun muutokset ovat ajankohtaisia.

Tutkimustuloksiamme voidaan hyödyntää käytännössä varhaisen tuen työn ja palveluiden kehittämisessä Laukaan kunnassa. Työntekijöiden esille tuomia kehittämisideoita, kuten palveluiden ja resurssien lisääminen varhaiseen tukeen sekä palvelutarpeen arvioinnin tehostaminen, voidaan Laukaassa lähteä viemään käytäntöön. Tutkimuksen tuomat tulokset työntekijöiden näkemyksistä voivat olla arvokasta tietoa myös esimiehille. Esimerkiksi tuloksissa esille nousut työn kuormittavuuden lisääntyminen ei välttämättä ole aikaisemmin tullut esimiesten tietoon. Myös muut kunnat voivat hyötyä tämän tutkimuksen tuottamasta tiedosta.

Tutkimuksen tuloksista ilmeni, että Laukaan kunnassa ollaan vielä muutosvaiheessa varhaisen tuen perhepalveluiden ja työn organisoinnin osalta. Sosiaalihuoltolain tuomia muutoksia olisikin hyvä tutkia myöhemmässä vaiheessa, kun uudistukseen on jo sopeuduttu ja muutokset jo pidemmällä. Muutoksia olisi tärkeää tutkia myös asiakkaiden näkökulmasta. Näin saataisiin tärkeää tietoa palveluiden käyttäjien näkökulmasta ja palveluita voisi kehittää asiakaslähtöisemmin. Asiakkaan osallisuuden edistäminen onkin yksi sosiaalihuoltolain ensimmäisessä pykälässä mainituista lain tarkoituksista (L 1301/2014). Asiakasnäkökulmasta aihetta olisi järkevää tutkia vasta pidemmän ajan päästä, kun asiakkaiden tietoisuus on lisääntynyt ja lakiuudistuksen muutokset ovat juurtuneet käytäntöön. Mielenkiintoista olisi myös tutkia, miten sosiaalihuoltolain uudistukseen on reagoitu muissa Suomen kunnissa.

Sosiaalihuoltolain uudistuksen vaikutuksia on syytä tutkia. Lain uudistuksella tavoitellaan konkreettista muutosta nykypäivän sosiaalihuollon toteuttamisessa. On arvioitava, miten lain uudistaminen on vaikuttanut käytäntöön, onko muutosta ylipäättään tapahtunut ja onko se edistänyt ihmisten hyvinvointia. Sosiaalihuoltolaissa ei määritellä yhtä ainoaa tavoitetta tai tarkoitusta laille. Laki antaa paljon vapauksia ja jättää tulkinnanvaraa, miten toimia ja toteuttaa palveluja sosiaalihuollon kentällä. Tämä aiheuttaa kunnille haasteita varhaisen tuen toteuttamiseen kun valmiita ohjeita ei ole. Myös tutkimuksessamme nousi esille, että työntekijöille ei ole täysin selkeää, miten lakia tulisi toteuttaa painopisteen siirtyessä korjaavista toimista ennaltaehkäisevään

työhön. Tärkeää onkin ymmärtää lain henki ja löytää keinot, joiden avulla toteuttaa laadukasta ennaltaehkäisevää työtä perheille.

Lähteet

Carey, M. 2013. The Social Work Dissertation Using Small-Scale Qualitative Methodology. Berkshire: Open University Press.

Eriksson, E. & Arnkil, T. 2007. Huoli puheeksi – Opas varhaisista dialogeista. Oppaita 60. Helsinki: Stakes.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 4. p. Tampere: Vastapaino.

Forssén, K., Jaakola, A-M. & Ritakallio, V-M. 2008. Family Policies in Finland. Teoksessa Family Policies in the Context of Family Change. The Nordic Countries in Comparative Perspective. Toim. I. Ostner ja C. Schmitt. Wiesbaden: Vs Verlag Für Sozialwissenschaften.

Hakeutuminen lomakotiin lomalle. N.d. Pelastakaa lapset ry. Viitattu 14.10.2015. <http://www.pelastakaa lapset.fi/toiminta/lastensuojelutyo/lomakotitoiminta/hakeutuminen-lomakotiin-lomalle/>

Halme, N., Kekkonen, M. & Perälä, M-L. 2012. Perhekeskukset Suomessa: palvelut, yhteistoiminta ja johtaminen. Raportti 62/2012. Tampere: Terveysten ja hyvinvoinninlaitos.

Halme, N. & Perälä, M-L. 2014. Lapsiperheiden huolet ja avunsaanti. Teoksessa Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Toim. J. Lammi-Taskula ja S. Karvonen. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinninlaitos, 216–226.

Halme, N., Vuorisalmi, M. & Perälä, M-L. 2014. Tuki, osallisuus ja yhteistoiminta lasten ja perheiden palveluissa - Työntekijöiden näkökulma. Raportti 4/2014. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.

Haverinen, R., Kuronen, M. & Pösö, T. Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus. 2014. Tampere: Vastapaino

Hastrup, A., Pelkonen, M., Heinämäki, L. & Kekkonen, M. 2013. Kaste-ohjelma, uusi orientaatio kehittämistyöhön. Teoksessa Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen. Lasten Kaste- kehittämistyöstä pysyväksi toiminnaksi. Raportti 3/2013. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Toim. A. Hastrup, M. Hietanen-Peltola, J. Jahnukainen ja M. Pelkonen. Tampere: Juvenes Print- Suomen yliopistopaino Oy. Viitattu 11.2.2016. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104345/THL_RAP2013_003_verkko.pdf?sequence=1

Hay, I. & Israel, M. 2006. Research Ethics for Social Scientists. Lontoo: Sage publications.

Heino, T. 2008. Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämisehdotukset. Selvitys lastensuojelun kehittämisohjelmalle. Stakesin työpapereita 9/2008. Helsinki: Vastapaino Oy. Viitattu 11.2.2016. <http://www.stakes.fi/verkkojulkaisut/tyopaperit/T9-2008-VERKKO.pdf>

Hiltunen, L. 2009. Validiteetti ja reliabiliteetti. Graduryhmä 18.2.2009. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 5.2.2016. http://www.mit.jyu.fi/ope/kurssit/Graduryhma/PDFt/validius_ja_reliabiliteetti.pdf

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uud. p. Helsinki: Tammi

Huuskonen, P. 2010. Vertaistukea verkossa. Teoksessa Vertaistoiminta kannattaa. Asumispalvelusäätiö ASPA. Viitattu 14.10.2015. http://www.kansalaisareena.fi/Vertaistoiminta_kannattaa.pdf

Häggman-Laitila, A. 2002. Varhainen tuki lapsiperheiden terveyden edistämässä. Teoksessa Terveyden edistäminen – Uudistuvat työmenetelmät. Toim. A-M. Pietilä, T. Hakulinen, E. Hirvonen, P. Koponen, E-M. Salminen ja K. Sirola. Helsinki: WSOY, 172–197.

Isoherranen, K. 2008. Yhteistyön uusi haaste – moniammatillinen yhteistyö. Teoksessa Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö. K. Isoherranen, L. Rekola ja R. Nurminen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit, 26–48.

Isoherranen, K. 2012. Uhka vai mahdollisuus – moniammatillista yhteistyötä kehittämässä. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, sosiaalitieteiden laitos, sosiaalipsykologia. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2012:18. Viitattu 29.12.2015. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37493/isoherranen_vaitoskirja.pdf

Jaakkola, H. N.d. Muutoksia sosiaaliluukulle. Talentia. Sosiaalialan edunvalvonta- ja ammattilehti. Viitattu 19.11.2015. http://www.talentia.fi/lehti/lehden_juttu/tasta_puhutaan/muutoksia_sosiaaliluukulle.6938.blog?1264_a=comment&1264_m=6938

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi – Perhetyön arkea. 2. uud. p. Helsinki: Edita.

Kaikko, K. & Friis, L. 2009. Menetelmät lastensuojelun tukena. Teoksessa Lastensuojelun ytimissä. Toim. M. Bardy. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 76–88.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. Sosiaalityön käsikirja. 2011. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Katisko, M., Kolkka, M. & Vuokila-Oikkonen, P. 2014. Moniammatillinen ja monialainen osaaminen sosiaali-, terveys-, kuntoutus- ja liikunta-alojen koulutuksessa. Malli työssäoppimisen ja ammattitaitoa edistävän harjoittelun toteutusta varten. Raportit ja selvitykset 2014:2. Opetushallitus. Viitattu 13.12.2015. http://www.oph.fi/download/155899_moniammatillinen_ja_monialainen_osaaminen_sosiaali_terveys_kuntoutus_ja_lii.pdf

Kempainen, J. 2008. Lapsiperheiden palveluiden kehittämisen tausta. Teoksessa Kutsu kumppanuuteen- eväitä arkeen. Toim. J. Kempainen. Jyväskylän kaupungin raportit 2008. Viitattu 3.2.2016. http://jyvaskylanseutu.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/jyvaskyla/embeds/jyvaskylanseutustructure/27005_perhehanke_sahkoinen_mike.pdf

Kinnunen, U., Malinen, K. & Laitinen, K. 2009. Työn ja perheen yhteensovittaminen: perheiden kokemuksia ja ratkaisuja. Teoksessa Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Toim. A. Rönkä, K. Malinen ja T. Lämsä. Jyväskylä: PS-kustannus, 125–147.

Kivimäki, R. 2003. Perhe tuli työelämään. Teoksessa Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Toim. H. Forsberg ja R. Nätkin. 2. p. Helsinki: Gaudeamus.

Kiviniemi, K. 2007. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin II näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Toim. J. Aaltola ja R. Valli. 2. korj. p. Jyväskylä: PS-kustannus, 70–85.

Kröger, T. 2014. Yli-ikäinen sosiaalihuolto. Teoksessa Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus. Toim. R. Haverinen, M. Kuronen & T. Pösö. Tampere: Vastapaino.

Kuntainfo. 2015. Uuteen sosiaalihuoltolakiin liittyvät muutokset sosiaali- ja terveydenhuollossa. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki 4/2015. Viitattu 2.12.2015. <http://stm.fi/documents/1271139/1427058/sosiaalihuoltolaki.pdf/b37fa129-049b-479c-a27f-b459e41b3b42>

Kähkönen, E. 2014. Sosiaalihuoltolain uudistus madaltaa tuen hakemisen kynnystä. Tesso. Sosiaali- ja terveyspoliittinen aikakauslehti. 9.6.2014. Viitattu 17.11.2015. <http://tesso.fi/artikkeli/lapsiperheille-tukea-nopeasti-ja-jarkevasti>

L 1301/2014. 2014. Sosiaalihuoltolaki. Finlex. Viitattu 19.10.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>

Laimio, A. & Karnell, S. 2010. Vertaistoiminta- kokemuksellista vuorovaikutusta. Teoksessa Vertaistoiminta kannattaa. Asumispalvelusäätiö ASPA. Viitattu 14.10.2015. http://www.kansalaisareena.fi/Vertaistoiminta_kannattaa.pdf

Lammi-Taskula, J. & Salmi, M. 2014. Lapsiperheiden hyvinvointi. Teoksessa Suomalaisen hyvinvointi 2014. Toim. M. Vaarama, S. Karvonen, L. Kestilä, P. Moisio ja A. Muuri. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, 144–159.

Lapsiperheiden kotipalvelu. 2015. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 26.10.2016. <https://www.thl.fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/kotipalvelu>

Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma käyntiin. 2016. Tiedote 1/2016. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 28.1.2016. http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/lapsi-ja-perhepalvelujen-muutosohjelma-kayntiin

Lastensuojelu. 2015. Lapset, nuoret ja perheet. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 6.11.2015. <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/ehkaiseva-lastensuojelu>

Laukaa tietopaketti 2014–2015. 2014. Viitattu 26.1.2016. http://www.laukaa.fi/upload/docs/laukaan_tietopaketti_2014-2015.pdf

Lindqvist, U. 2008. Varhainen tuki – kohti hyviä käytäntöjä. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Oppaita ja työkirjoja 2008:7. Viitattu 22.10.2015. <http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/69e094004a1563bd951bf5b546fc4d01/VarhTukiNETTI.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=69e094004a1563bd951bf5b546fc4d01>

Lomakotitoiminta N.d. Pelastakaa lapset ry. Viitattu 14.10.2015. <http://www.pelastakaaalapset.fi/toiminta/lastensuojelutyo/lomakotitoiminta/>

Lomanviettopalvelut ja tuki lomaviikon järjestämiseen. 2015. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 29.10.2015. <https://www.thl.fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/lomanviettopalvelut>

Paavilainen, P. 2015. Sosiaalityön johtaja. Laukaan kunta. Haastattelu. 16.11.2015.

Perhekeskus. 2015. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 2.11.2015. <https://www.thl.fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/perhekeskus>

Perheneuvola. 2015. Jyväskylän kaupunki. Jyväskylän sosiaalipalvelut. Viitattu 28.12.2015. <http://www.jkl.fi/perheneuvola>

Perälä, M., Halme, N., Nykänen, S. 2012. Lasten, nuorten ja perheiden palveluja yhteensovittava johtaminen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print-Suomen yliopistopaino Oy. Opas 19. Viitattu 21.1.2016. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90893/THL_OPA019_2012web.pdf?sequence=1

Pärnä, K. 2007. Moniammatillisen yhteistyön mahdollisuudet varhaisen tuen työssä. Teoksessa Varhainen vastuunotto. Toim. N. Remsu ja M. Törrönen. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiö, 49–61.

Pärnä, K. 2012. Kehittävä moniammatillinen yhteistyö prosessina. Lapsiperheiden varhaisen tukemisen mahdollisuudet. Väitöskirja. Turun yliopisto, yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Viitattu 29.12.2015. <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/77506/AnnalesC341Parna.pdf?sequence=1>

Rekola, L. 2008. Sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamiseen vaikuttavia kehityssuuntia. Teoksessa Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö. K. Isoherranen, L. Rekola ja R. Nurminen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit, 9-25.

Ryhdy lomakodiksi. N.d. Pelastakaa lapset ry. Viitattu 14.10.2015. <http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/lastensuojelutyo/lomakotitoiminta/ryhdy-lomakodiksi/>

Ryhdy tukihenkilöksi. N.d. Pelastakaa lapset ry. Viitattu 29.10.2015. <http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/lastensuojelutyo/tukihenkilotoiminta/ryhdy-tukihenkiloksi/>

Ryhdy tukiperheeksi. N.d. Pelastakaa lapset ry. Viitattu 29.10.2015. <http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/lastensuojelutyo/tukiperhetoiminta/ryhdy-tukiperheeksi/>

Rönkä, A. & Kinnunen, U. 2002. Johdanto. Teoksessa Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Toim. A. Rönkä ja U. Kinnunen. Jyväskylä: PS-kustannus, 4-11.

Rönkä, A., Malinen, K. & Lämsä, T. 2009. Pikkulapsiperheiden arjen paletti. Teoksessa Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Toim. A. Rönkä, K. Malinen ja T. Lämsä. Jyväskylä: PS-kustannus, 11–19.

Rönkä, A., Malinen, K., Sevón, E., Kinnunen, U., Poikonen, P-L. & Lämsä, T. 2009. Arki elämänalueiden leikkauspisteessä: johtopäätökset ja ehdotuksia perheiden arjen tukemiseksi. Teoksessa Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Toim. A. Rönkä, K. Malinen ja T. Lämsä. Jyväskylä: PS-kustannus, 273–295.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto (verkkojulkaisu). Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarasto. Viitattu 3.2.2016. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>

Salmi, M., Lammi-Taskula, J. & Sauli, H. 2014. Lapsiperheiden toimeentulo. Teoksessa Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Toim. J. Lammi-Taskula ja S. Karvonen. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, 82–104.

Selvitys koti- ja tukipalveluista. n.d. Kunnat.net. Viitattu 23.1.2016. <http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/soster/sosiaalipalvelut/koti-ja-tukipalvelut/Sivut/default.aspx>

Sijainti. 2014. Kuntainfo. Laukaa. Viitattu 26.1.2016.

<http://www.laukaa.fi/page.php?hid=14>

Silvola, T. & Tuulensola, K. 2005. Lapsiperheiden kotipalvelun nykytilanne ja siihen kohdistuvat kehittämistarpeet Joensuun kaupungin Sosiaali- ja terveystoimen yhteistoiminta-alueella. Opinnäytetyö. Karelia ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma. Viitattu 5.2.2016.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/94420/silvola_titta_tuulensola_katri_2015_05_28.pdf?sequence=1

Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmän loppuraportti. 2012. Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistaminen. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2012:21. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 4.11.2015.

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/112305/URN%3ANBN%3Afi-fe201504223388.pdf?sequence=1>

Sosiaalihuoltolain soveltamisopas. 2015. Viitattu 26.1.2016. <https://www.innokyla.fi/documents/1533196/39b8870b-2043-4868-b1b6-c49ddf1822ca>

Sosiaalihuoltolaki uudistuu. 2015. Uusi sosiaalihuoltolaki (1301/2014) ja siihen liittyvät muut lainsäädäntöuudistukset. Sosiaali- ja terveysministeriö. Powerpoint-diat. 9.3.2015. Viitattu 28.10.2015. <http://www.slideshare.net/stmslide/sosiaalihuoltolaki-uudistuu-lapsiperheet>

Taskinen, S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOYpro.

Toimiva lastensuojelu. 2013. Selvitysryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:19. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Viitattu 14.1.2016 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126183/Toimiva%20lastensuojelu%20loppuraportti_final_19062013.pdf?sequence=1

Tukihenkilötoiminta. N.d. Pelastakaa lapset ry. Viitattu 29.10.2015. <http://www.pelastakaaalapset.fi/toiminta/lastensuojelutyo/tukihenkilotoiminta/>

Tukiperhetoiminta. N.d. Pelastakaa lapset ry. Viitattu 29.10.2015. <http://www.pelastakaaalapset.fi/toiminta/lastensuojelutyo/tukiperhetoiminta/>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Uusi sosiaalihuoltolaki: Sosiaalihuoltoa ja lastensuojelua koskevat muutokset voimaan asteittain. 2015. Kuntatyönantajat. Viitattu 20.1.2016. <http://www.kuntatyonantajat.fi/fi/ajankohtaista/uutiset/2015/Sivut/uusi-sosiaalihuoltolaki.aspx>

Valli, R. 2015. Paperinen kyselylomake. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Toim. R. Valli ja J. Aaltola. 4. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus, 84–108.

Valli, R. & Perkkilä, P. 2015. Nettikyselyt ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Toim. R. Valli ja J. Aaltola. 4. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus, 109–120.

Viitala, R. 2008. Esipuhe. Teoksessa Kutsu kumppanuuteen- eväitä arkeen. Toim. J. Kemppainen. Jyväskylän kaupungin raportit 2008. Viitattu 3.2.2016. http://jyvaskylanseutu.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/jyvaskyla/embeds/jyvaskylanseutustructure/27005_perhehanke_sahkoinen_mike.pdf

Vilén, M., Hansen, M., Janhunen, T., Kytöpuu, K., Salo, S., Seppänen, P., Seppänen, S. & Tapio, N. 2010. Perhe ja perhetyö. Teoksessa Kohtaamisia lapsiperheissä – Menetelmiä perhetyöhön. Toim. M. Vilén, P. Seppänen, N. Tapio ja R. Toivanen. Helsinki: Kirjapaja, 9-59.

Vilkkä, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vincent, S. 2015. Introduction. Teoksessa Early intervention: Supporting and strengthening families. Toim. S. Vincent. Lontoo: Dunedin Academic Press.

Liitteet

Liite 1. Teemahaastattelurunko

<p>Perhepalveluiden palvelurakenteen ja palveluprosessin kartoittaminen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mitä perhepalveluita Laukaan kunnassa tarjotaan ilman lastensuojelun asiakkuutta? • Millaisia varhaisen tuen perhepalveluita kunnassa on järjestetty jo ennen sosiaalihuoltolain uudistumista? • Miten varhaisen tuen perhepalvelut on järjestetty, ketkä toteuttaa varhaista tukea? • Millaista yhteistyötä varhaisen tuen työntekijät tekevät lastensuojelun työntekijöiden kanssa? • Miten asiakkaat ohjautuvat varhaisen tuen perhepalveluihin? • Millä perustein varhaisen tuen palveluita myönnetään perheille?
<p>Sosiaalihuoltolain tuomat muutokset varhaisen tuen perhepalveluihin</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Onko uusi sosiaalihuoltolaki aiheuttanut muutoksia varhaisen tuen perhepalveluiden järjestämisessä? millaisia? • Millaiset resurssit on varhaisen tuen toteuttamiseen? Onko resurssissa tapahtunut muutoksia sosiaalihuoltolain uudistumisen myötä? • Miten kuntalaisille on tiedotettu palveluiden muutoksista?
<p>Palveluiden kehittäminen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mitä kehittämistarpeita varhaisen tuen palveluissa vielä on? • Millaisia keinoja palveluiden kehittämiseen on? • Millaisia jatkosuunnitelmia perhepalveluiden kehittämisen suhteen? • Millaista palautetta on tullut palveluiden muutoksesta? <p>Mitä muuta haluaisit vielä kertoa?</p>

Liite 2. Kysely**Kysely varhaisen tuen työstä ja perhepalveluista Laukaan kunnassa****Työ**

1. Koetko, että sosiaalihuoltolain uudistus on vaikuttanut työhösi? *

- paljon
- jonkin verran
- vähän
- ei lainkaan
- en osaa sanoa

2. Millaisia vaikutuksia sosiaalihuoltolain uudistuksella on ollut:

Työnkuvaasi?

Työnjakoon?

Työn kuormittavuuteen?

Johonkin muuhun?

3. Millaisena olet kokenut elokuun 2015 alussa tapahtuneen sosiaalityön tiimijaon muutoksen? *

4. Mitä mieltä olet uudistuneen sosiaalihuoltolain tuomista työhösi kohdistuneista muutoksista?

Palvelut

5. Koetko, että sosiaalihuoltolain uudistuksella on ollut vaikutusta varhaisen tuen perhepalveluihin? *

paljon

- jonkin verran
- vähän
- ei lainkaan
- en osaa sanoa

6. Millaisia vaikutuksia sosiaalihuoltolain uudistuksella on ollut varhaisen tuen perhepalveluihin? *

7. Koetko, että varhaisen tuen resursseissa on tapahtunut muutoksia sosiaalihuoltolain uudistumisen myötä? *

(Resursseilla tarkoitamme henkilöstöä, työhön käytettyä aikaa, palveluja tms.)

- paljon
- jonkin verran
- vähän
- ei lainkaan
- en osaa sanoa

8. Millaisia muutoksia resursseissa on tapahtunut? *

Kehittäminen

9. Mitä kehittämistarpeita varhaisen tuen työssä ja palveluissa vielä on? *

10. Miten varhaisen tuen työtapoja ja palveluita voisi kehittää?

11. Millaista palautetta asiakkailta on tullut varhaisen tuen perhepalveluista ´
sosiaalihuoltolain uudistuksen jälkeen?

12. Mitä mieltä olet kokonaisuudessaan sosiaalihuoltolain tuomista
uudistuksista Laukaan kunnassa? *

13. Mitä muuta haluaisit vielä sanoa?

Kiitos vastauksistasi!

Liite 3. Saatekirje

Hei!

Olemme kolme sosionomiopiskelijaa Jyväskylän ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä Laukaan kunnan varhaisen tuen työstä ja perhepalveluista. Tarkoituksenamme on tutkia uudistuneen sosiaalihuoltolain tuomia muutoksia varhaisen tuen perhepalveluihin ja niiden järjestämiseen. Lisäksi opinnäytetyössämme tutkimme, miten lakiuudistus on vaikuttanut työntekijöiden työhön.

Kyselyyn vastaaminen tapahtuu internetin kautta Webropol kyselynä. Kysely koostuu 13 kysymyksestä, joista kolme on monivalintakysymyksiä ja loput kymmenen avoimia kysymyksiä.

Käsitlemme kyselyistä saadut vastaukset luottamuksellisesti ja kysely toteutetaan anonyymisti. Kyselyistä saatu aineisto hävitetään asianmukaisesti heti, kun opinnäytetyömme on valmis. Kyselyyn on aikaa vastata **4.12.2015** asti.

Kyselyyn pääset vastaamaan alla olevasta linkistä:

<https://www.webropol-surveys.com/S/C9443FC60C8997D3.par>

Vastaamme mielellämme kyselyyn ja opinnäytetyöhöme liittyviin kysymyksiin.

Ystävällisin terveisin,

Jenna Brander G9382@student.jamk.fi, puh. xxx xxxxxxx

Meri Pokkinen G8210@student.jamk.fi, puh. xxx xxxxxxx

Tea Tikkanen G7815@student.jamk.fi, puh. xxx xxxxxxx